

Kirkevalg og kirkedemokrati

I løpet av dette året skal Den norske kirke gjennomføre et kirkevalg der det i flere menigheter opereres med flere lister. Åpen folkekirke og Levende folkekirke har mobilisert, og valgkampen har allerede vært godt i gang en god stund gjennom nominasjonsprosessen til bispedømmerådene.

Det er spennende tider! Og forvirrende tider. Mange lurer på hvordan dette skal gjennomføres. Gry Friis Eriksen, ansvarlig for kirkevalget i Oslo bispedømme, har skrevet en informativ tekst om hvordan kirkevalget praktisk kan gjennomføres med bruk av flere lister. Den vil trolig besvare mange spørsmål hos leserne.

Men hva er kirkedemokratiets teologiske basis? Hva er vi forpliktet på i en folkekirke som eksisterer i et demokratisk samfunn? I forrige nummer skrev Kristine Sandmæl, en av frontfigurene i Åpen folkekirke, om organisasjonens prinsipielle fundament. I dette nummeret har vi bedt en av frontfigurene i Levende folkekirke, Egil Morland, om å skrive om denne organisasjonens prinsipielle fundament. Morland redegjør klart og godt for organisasjonens ekklesiologi. Biskop Atle Sommerfeldt har også blitt oppfordret til en redegjørelse for demokratibegrepet, og med disse solide bidraga ser vi fram til å fortsette debatten om kirkens teologiske grunnlag. Men kirkens teologiske grunnlag er ikke løsrevet fra denne verden. Det gjenstår ennå å problematisere og synliggjøre hvordan pengene til demokratiutvikling i kirken blir brukt.

Det betyr også å synliggjøre de ulike roller de forskjellige aktører – og i særdeleshet den sentralkirkelige administrasjon – har i denne prosessen. I skrivende stund (27. mars 2015) kjører Klassekampen artikler om ressursbruken i tilknytning til kirkevalget der de budsjetterte 81,5 mill ble lagt fram for

Kirkerådet som en orienteringssak! Her oppfordrer vi som tidligere: Kjør debatt!

Årets Jervell- og alumniseminar 21. mai omhandler den samme tematikken. Seminaret heter i år «Den norske kirke: Åpenhet og egenart» og vil dreie seg om hva som teologisk konstituerer kirken. Vi håper å se så mange som mulig av våre lesere der.

Vi fortsetter vår glade kåring av fremragende tekstgjennomganger. Redaksjonen har ingen enkel jobb, for tekstgjennomgangene holder i snitt svært høy kvalitet, og det er mange førstekandidater i hvert nummer. Men den som utmerket seg aller tydeligst i NNK 2-15, var prostiprest i Nore, Harald Frøvoll Torgauten. Begrunnelsen står senere i bladet. Vi gratulerer!

Redaksjonen er smertelig klar over at det har vært forsinkelser i leveransen av NNK, og at en del lesere har fått bladet i postkassa så seint at de ikke har kunnet nyttiggjøre seg tekstgjennomgangene. Vi jobber nå med å opparbeide et solid forsprang, slik at dette ikke skal bli et vedvarende problem. De neste to nummerne kommer derfor til å inneholde nokså mange tekstgjennomganger, helt fram til høsten. Ta derfor godt vare på bladet!

Magasin

Kirkevalget 2015 - et historisk valg

En gjennomgang av premisser for høstens kirkevalg, med vekt på valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet

Ved kirkevalget 2015 vil de to grupperingene Åpen folkekirke og Levende folkekirke mobilisere på hver sin måte. ÅF vil stille lister i mange bispedømmer og gjøre det de kan for å promotere sine lister. LF vil mobilisere enten med egne lister eller ved å drive kampanje for kandidater som er mot samkjønna vigsel og som er nominert på nominasjonskomiteens liste. Det blir spennende å se om Åpen folkekirke og Levende folkekirke skaper for mye uengasjerende støy eller om valget 2015 også etablerer en forståelse av at årets valg er av avgjørende betydning for framtidens kirke.

Kirkevalget 2015 er det tredje i rekken hvor valg til menighetsråd og bispedømmeråd over hele landet avvikles samtidig, og samlokalisert med de politiske valgene.

Valgordningen ble etablert som prosjekt under demokrati-reformen, evaluert som hensiktsmessig og videreført. Hensiktsmessigheten viste seg ikke minst at valgdeltakelsen økte svært mye. I Oslo bispedømme økte valgdeltakelsen så mye som over 500%.

Økt mulighet for medbestemmelse er et viktig demokratisk prinsipp. Selv om muligheten for medbestemmelse og innflytelse har økt ved demokrati-reformen, fikk likevel gjennomføringen av kirkevalgene 2009 og 2011 sterk kritikk, nettopp fordi man anså valgene som udemokratiske, og uten reell mulighet for innflytelse for velgerne. Kritikken gikk på at velgerne ikke visste hvem man skal stemme på – informasjon om velgerne

var vanskelig å finne fram til for velgerne. Valgordningen, preferansevalg, var krevende for velgerne å sette seg inn i. Antall forkastede stemmer var skyhøy. Disse erfaringene gjør at mange har avskrevet kirkevalget som en reell mulighet for å gi kirkemedlemmene økt innflytelse gjennom valg til de kirkelige organer¹.

Det tok lang tid å bygge Rom, og det tar lang tid å etablere en demokratisk struktur. Kritikk av muligheten for medbestemmelse, manglende informasjon om kandidater og merkelige valgordninger vil nok ikke forstumme etter gjennomføringen av kirkevalget 2015 heller, men det ble vedtatt nye valgregler for årets valg som forhåpentligvis vil føre et skritt nærmere en god valgavvikling.

Fra preferansevalg til flertallsvalg eller forholdstallsvalg
Nytt ved årets valg er at ordningen med preferansevalg til bispedømmeråd/kirkemøtet er avviklet. Ved preferansevalget ble kandidatene presentert i alfabetisk rekkefølge på stemmeseddelen, og velgeren ble oppfordret til å rangere kandidatene med tall, ikke kryss, før listen ble lagt i stemmeurnen. Selve opptellingsmetoden har så mange x-er og y-er i seg at den ikke kan forklares her, men: selv om det i denne bispedømmerådsperioden sitter mange valgte med etternavn som begynner på en bokstav tidlig i alfabetet, og selv om noen bispedømmer måtte forkaste opp imot 10 % av stemmene, mener valgeksperter at preferansevalget sikret en bredde blant representantene som samsvarer med velgernes oppfatning, og at innføring av andre valgordninger vil føre til en skjev fordeling av representantene og en uforholdsmessig uttelling av organisert stemmegiving. Men preferansevalg kommuniserer så dårlig med velgerne hvordan en stemmeseddel skal presenteres at det ikke

---

¹ Vil man egentlig ha et bispedømmeråd som velges direkte? Fire av elleve bispedømmeråd mener at en delt valgordning, med både direkte og indirekte valg, vil være den demokratisk valgordningen for leke medlemmer til bispedømmerådvalget. Det betyr at fire av representantene velges av alle kirkemedlemmene samme dag(er) som kommune- og fylkestingsvalgene, og de resterende tre velges senere, av menighetsrådene.

går an å videreføre en slik ordning. Valg til bispedømmeråd og kirkemøtet vil derfor i år bli gjennomført med samme valgordning som valg til menighetsråd, ved flertalls- eller forholdstallsvalg. Velgeren kan kumulere inntil tre personer og overføre inntil tre kandidater fra andre lister. (Men ikke stryke noen). En slik valgordning betyr at stemmesedlene til de offentlige valgene og til kirkevalget skal fylles ut etter de samme prinsippene, og siden flertalls- og forholdstallsvalg er godt kjent fra andre offentlige valg kommer det gjøre valg gjennomføringen enklere for velgerne. Det vil føre til færre forkastede stemmer.

Fra alfabetisk liste til prioritert liste - Nominasjonskomiteens liste

Valgreglene slår fast at det skal velges fra en liste av kandidater som en nominasjonskomitee har satt opp i prioritert rekkefølge. I bispedømmene har det i høst og i vinter allerede blitt utført mange valg som har betydning for sammensetningen av bispedømmerådene og Kirkemøtet. Det ble nedsatt nominasjonskomiteer bestående av en representant fra hvert prosti i bispedømmet – valgt av menighetsrådene. Disse komiteene ble forelagt navn på en rekke kandidater foreslått av bispedømmets menighetsråd. Oppdraget til nominasjonskomiteene var at de, på bakgrunn av innhentede opplysninger om kandidatene og kandidatenes skriftlige svar på spørsmål som valgrådet i bispedømmet fastsatte, skulle levere en liste på 18 kandidater i prioritert rekkefølge. Men nominasjonskomiteene har arbeidet med påholden penn. Valgreglene har vært klare på forutsetningene for å levere fra seg en liste: Listen vil bli underkjent hvis den ikke har en tilnærmet lik kjønnsrepresentasjon (40/60), minst 20 av kandidatene skal være under 30 år², det skal være en geografisk spredning av kandidatene, og: nominasjonskomiteen bør tilstrebe bredde i kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål. I 2015 har alle kandidatene til alle bispedømmerådene blitt spurt om sitt syn på vigsel av samkjønnede, og det er kandidatens svar på dette spørsmålet som representerer den bredden som etterspørres på listene. Nomi-

² Her er det blitt drøftet fram at denne bestemmelsen strengt tatt betyr at 20 % av kandidatene skal være under 30 år på valgdagen

nasjonskomiteene i bispedømmene ferdigstilte sitt arbeid i begynnelsen av mars, det blir disse listene som presenteres som «nominasjonskomiteens liste» ved kirkevalget. At valgreglene for sammensetning av kandidatlisten var alvorlig ment, fikk vi snart erfare: i et bispedømme ble listen underkjent fordi man ikke hadde et tilnærmet oppnådd mål på ungdomsrepresentasjon, og nominasjonskomiteen arbeide videre.

Lister fra andre grupper av forslagstillere

Selv om valgreglene har ført til at nominasjonskomiteen har mindre reell innflytelse på prioritert liste enn man kunne frykte, er det ved årets bispedømmerådvalg for første gang blitt åpnet opp for at også andre grupper av forslagstillere kan levere lister til valget. Muligheten er etablert for å sikre innflytelse fra ulike grupper i kirken og for å skape en temperatur ved selve valget. Ved menighetsrådvalget har det gjennom mange valg vært åpent for å stille flere lister enn den nominasjonskomiteen for menighetsrådvalget har presentert. Det er svært få menigheter som har hatt flere ved menighetsrådvalg, det har stort sett bare skjedd når det har vært strid i menighetene om plassering av kirkebygg og avvikling av eiendommer. I disse menighetene øker også valgdeltakelsen. Ved å åpne opp for flere lister også ved bispedømmerådvalg håper man på samme effekt: økt medbestemmelse i nominasjonsprosessen, økt interesse ved valget, økt valgdeltakelse og et resultat som spiller på lag med kirkemedlemmenes kirkepolitiske tilknytning. Men det er også knyttet regler til disse kandidatlistene: det skal være samme kjønnsbalanse, aldersbalanse og geografiske spredning på disse listene som på nominasjonskomiteens liste. Oppfordringen om å ha en balansert representasjon av ulike kirkepolitiske ståsted er naturlig nok utelatt. Etableringen av mulighet for å stille flere lister er blitt tatt godt imot av mange, og i skrivende stund, medio mars, arbeider flere grupperinger for å stille lister ved bispedømmerådvalgene. Åpen folkekirke ønsker å stille lister i de fleste bispedømmene, Levende folkekirke har en annen strategi, men vil kanskje stille liste i et eller flere bispedømmer. Fristen for å levere lister til bispedømmets valgråd er for alle grupper 1. mai. Hvis det ikke

blir stilt flere lister i bispedømmet er det en annen mulighet: supplerende nominasjon. Det betyr at hvis et visst antall velgere går sammen, kan melde inn en kandidat på listen til nominasjonskomiteen, hvis det mobiliseres nok velgere til å kumulere vedkommende.

Har man funnet den riktige saken?

Muligheten for å stille flere lister til bispedømmerådvalget fører til at velgerne står overfor en ny utfordring: velger man person eller velger man liste? Vi får en kombinasjon av personvalg og listevalg, noe som gir spennende utfordringer til kandidater, forslagstillere og kommunikasjonsansvarlige. En av utfordringene er at vi har en oppmerksomhet rettet mot valget som et valg som utelukkende handler om kandidatens syn på samkjønna ekteskap. Dette skjer foran en valgperiode hvor de valgte på alle nivåer får sentrale posisjoner for å påvirke kirkens struktur, innhold og utvikling. Både menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet må fatte avgjørende valg knyttet til utviklingen av Den norske kirke framover. De kommer til å fatte bestemmelser som blir av stor betydning for kirkemedlemmer og for definisjonen av folkekirken inkludert driften av den lokale menighet. I utformingen av Den norske kirkes politiske landskap er det etablert en forståelse om at synet på samkjønna ekteskap er avgjørende uttrykk for ståsted i kirkelandskapet, og dette vil man kommunisere videre til de som ikke er tilnærmet daglig opptatt av kirkepolitikk. Om dette er den riktige saken til å få engasjerte velgere gjenstår å se. Det kan også hende at velgerne raskt vil få fylt opp sin kvote av tålmodighet over kirkens evigvarende engasjement for eller mot personlige valg og snur kirkevalget ryggen.

Hva mener de? Hva står de for?

De foregående kirkevalgene ble kritisert for at man i svært liten grad visste hvem kandidatene var og hva de stod for. Personvalg er krevende, listevalg er lettere, men symbolsaken ikke oppleves som samlende, hva da? Det arbeides for å få løst denne kommunikasjonsutfordringen ved å utvikle

informasjons/kommunikasjonsstrategier hvor den enkelte kandidat får muligheter til å vise bredden i sitt engasjement og kirkepolitiske spørsmål i neste valgperiode. Hovedsatsingen i landsomfattende informasjons/kommunikasjonsarbeidet er etableringen av en valgomat på nettet. Valgomaten vil gi den engasjerte velgeren mulighet til å koble egen vurdering av viktigheten av aktuelle spørsmål opp til de enkelte kandidater. Lenker til videre kandidatpresentasjoner vil gi et større inntrykk av kandidatens bredde og egnethet. Annonser og pressemeldinger vil gjøre velgeren oppmerksom på at det er kirkevalg. Alle kirkemedlemmer får tilsendt valgkort. Det blir etablert valg møter, stands, facebook-sider mv. Alt vil ligge til rette for å bli kjent med den enkelte kandidat. Kandidatpresentasjonen blir bedre enn i 2011, men likevel krevende: det er velgeren som må innhente informasjonen. Det gjør noen, men flertallet gjør det ikke. Det er en utfordring å nå de velgerne som ikke bruker nettet aktivt, og en utfordring hvordan de som ikke blir støttet av hverken Åpen folkekirke eller Levende folkekirke, får etablert seg i valgkampen som reelle og dyktige kandidater.

Hvem bruker ikke stemmeretten sin?

Mange mener at kirkevalget er et valg av og for spesielt interesserte og den lave valgprosenten bekrefter dette. Men det er ikke bare de stemmeberettigede kirkemedlemmene som har stemmerett på lek liste som godt kunne ha vært flere. Også stemmeprosenten blant prester og lek kirkelig tilsatte kan lett og med fordel bli høyere. Både representanten for leke kirkelige tilsatte og for geistlig har viktige plasser i bispedømmeråd og stiller på Kirkemøtet. For å sikre innflytelse i de besluttede organer bør ansatte bruke sin stemmerett.

Mer informasjon:

Kirkerådet har utviklet siden <http://kirken.no/valg>. Her finnes opplysninger om alle lister og om alle kandidater.

Mange kirkevalgengasjerte er allerede blitt svært engasjerte i muligheten for taktisk stemmegiving. Det skulle være lett å finne fram til disse.

Godt valg!!

Velkommen til

Jervell- og alumniseminar

Torsdag 21. mai fra kl. 10 i Domus Theologica!

Tema: Den norske kirke: Åpenhet og egenart

Den norske kirke har lenge arbeidet for å framstå som åpen og inkluderende. Men er den gjennom alle reformer og gode intensjoner i ferd med å miste av syne sin teologiske egenart? Årets seminar vil handle om balansen mellom kirkens åpenhet og egenart.

Foredragsholdere: Trond Skard Dokka, Aud V. Tønnesen, Gro Steinsland, Trond Bakkevig og Åste Dokka.

Påmelding til praktikum@teologi.uio.no sammen med seminarbetaling til konto 8276 01 00354.
Se mer om seminaret på www.praktikum-pts.no.

En demokratisk kirke

Den norske kirke er i Grunnlovens paragraf 16 bestemt som evangelisk-luthersk og som Norges folkekirke. Dette danner det naturlige fundamentet for samtalen om Den norske kirkes ekklesiologi i vår tid. Noen kunne tenke at å diskutere ekklesiologi med utgangspunkt i en grunnlovsformulering vedtatt politisk i Stortinget, røper at jeg sitter fast i en teologi som hele tiden søker å tilpasse seg den til enhver tid eksisterende politiske dagsorden og makt. Dette er imidlertid en lite gjennomtenkt kritikk. Kirken er sendt til verden som Guds folk, er en del av verden og et sosialt fellesskap i samfunnet. Ulikt andre former for ekklesiologi, er kirkens ordning i en luthersk kirke ikke et forsøk på å gjenskape en himmelsk virkelighet. Hennes ordning er prinsipielt variabel og bør reflektere den sosiale konteksten hun lever og virker i for sendelsens skyld. I vår situasjon representerer Grunnlovens bestemmelse av Den norske kirke en vesentlig del av vår kirkes samfunnskontekst. Det er vår oppgave å utrede hva denne konteksten betyr for hvordan vi utvikler kirken.

Samtidig må vi fastholde at kirken ikke bare er en del av verden, men også forvaltere av Guds spesielle tilstedeværelse i den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus i nådens midler i ord og sakrament. Hun er et universelt fellesskap gjennom generasjonene, bundet sammen av de økumeniske bekjennelser Apostolicum og Nicenum. Guds nåde tilbys til menneskene i synlige og sanselige midler, tilgjengelig for alle uavhengig av sosiale skillelinjer, ufeilbarlige i sitt innhold og gjenkjennbare gjennom hele kirkens historie.

Det er i dynamikken mellom det uforanderlige i forvaltningen av ord og sakrament, tolkningen av bekjennelsen og det

kontekstuelle i kirkens sosiale fremtredelsesform, samtidens ekklesiologi må utvikles.

Når Den norske kirke defineres som Norges folkekirke, er forståelsen av «folkekirke» helt vesentlig. Grunnlovens formulering er knyttet til Stortingets forståelse. Denne er ikke entydig, men et element er at kirken skal ha en demokratisk oppbygging. I denne artikkelen vil jeg gi et bidrag til forståelsen av hva det betyr at Den norske kirke skal være demokratisk i en norsk samfunnskontekst.

Demokratisk

Det finnes mange ulike forståelser av demokrati. Når dette brukes som betegnelse på Den norske kirke, vil demokratiforståelsen måtte knytte seg til den forståelsen av demokrati som ligger til grunn i det samfunnet vi er sendt til og formuleringen har sin kontekst. Den norske kirke er ikke i Nord-Korea eller Singapore med disse kontekstenes forståelse av demokrati. Den norske og nordiske samfunnsmodellen knyttes ofte til økonomi og velferd, men den er også, og kanskje først og fremst, en demokrati-modell. På den globale demokrati-indeksen Financial Times setter opp, har Norge, Sverige og Finland de tre øverste plassene, mens Danmark er nr 5. Til sammenlikning er USA nr 15, Irland nr 8, Italia nr 26 og Storbritannia nr 10. Når Den norske kirke av Stortinget forutsettes å være demokratisk, er konteksten at Norge som samfunn regnes som verdens mest demokratiske land.

Den nordiske samfunnsmodellen har kjennetegnene til de representative og konstitusjonelle demokratiene. Folkestyret, som betyr at landet styres av representanter valgt av hele folket, modifiseres ved at folkets representanter bare kan fatte beslutninger innenfor Grunnlovens rammer. Et annet, helt sentralt element i det konstitusjonelle demokratiet er maktfordelingsprinsippet mellom lovgivende, utøvende og kontrollerende/dømmende makt.

Men for å forstå den nordiske demokratimodellen må det tillegges noen helt vesentlige kjennetegn:

- Maktfordelingsprinsippet gjelder ikke bare mellom

statsmaktene, men også mellom de nasjonale statsmaktene og lokale myndigheter. Dette betyr at lokalsamfunnet har en relativt uavhengig beslutningsstruktur som inkluderer myndighet til skattlegging.

- Formannskapsmodellen betyr at kommunestyret velger et arbeidsutvalg som settes sammen representativt i forhold til den politiske sammensetningen i kommunestyret. Innholdet i modellen videreføres i en viss forstand nasjonalt ved at store reformer og saker av høy betydning for fellesskapet, forsøkes løst gjennom brede forlik på tvers av opposisjon og posisjon.
- Alle politiske partier sikres en proposjonal representasjon i parlamentet. Vinneren tar ikke alt.
- Arbeidslivet er organisert gjennom interesseorganisasjoner som søker forhandlingsløsninger. Dette anvendes både mellom interesseorganisasjonene, og mellom interesseorganisasjonene og statsmakten.
- Det konstitusjonelle aspekt er utvidet ved at de folkevalgte ikke bare er ansvarlige overfor egen befolkning, men også overfor den globale befolkningen slik dette kommer til uttrykk gjennom menneskerettighetene og folkeretten.
- Staten anses å forvalte hele befolkningens ressurser og gis derfor en aktiv rolle i å fremme og understøtte det flertallet finner samfunnsgagnlig, som kultur, politiske partier, medier, og tros- og livssynssamfunn.
- Utdanningssystemet sikrer likhet og tilgjengelighet for alle uavhengig av sosial klasse, bosted og kjønn.
- Den økonomiske politikken sikrer relativt stor likhet og at fellesskapet tar ansvaret for alle innbyggerne.
- Forvaltningen er «upolitisk» og betjener den til enhver tid sittende politiske ledelsen.

Demokrati på norsk kan derfor ikke begrenses til å sikre at valg gjennomføres på en god måte. Demokrati handler om hvordan det institusjonelt legges til rette for at befolkningen reelt inkluderes i beslutningsprosesser, deltar i utøving av beslutninger og hvordan statsmakten balanseres av andre institusjoner og interesseorganisasjoner.

Kirkelig demokrati

Samtalen om hvordan Den norske kirke skal utvikles som en demokratisk kirke, handler om hvordan kirken skal styres. Utredningen «Styrket demokrati i Den norske kirke» fra 2008 (det såkalte Bakkevig 2-utvalget) er referansepunktet for den senere utviklingen. Grunnleggende er det at en luthersk kirkes styring skjer ved samvirke mellom to konstituerende trekk ved Guds folk. Det ene er at alle døpte har del i det allmenne prestedømmet, det andre er det spesielle prestedømmet som forvalter ord og sakrament og konstituerer kirken, også lokalkirken. Utvalget legger mest vekt på å utvikle valgordninger på ulike nivåer som sikrer at alle døpte får mulighet til å delta i valg av beslutningstagere på alle nivåer. I årene etter 2008 har det vært forsøkt ulike måter å tilrettelegge dette på, og i år vil vi se enda en ny måte å gjøre det på.

Men demokrati i Den norske kirke må som det norske demokratiet ha en langt bredere horisont enn gode valgordninger. Utvalget understreker i innledning hvor viktig det er å utvikle en demokratisk kultur:

«Demokratisk kultur er grunnleggende for at et demokrati – også et kirkelig demokrati – skal fungere godt. Den meningsbrytning og diskusjon som daglig skjer i kirkelige organer, i media og ved valg til styrende organer i Den norske kirke er viktig. Slik bygges en demokratisk kultur og respekt for alternative standpunkter.

Vi tror det gjør kirken bedre rustet til å ivareta sine oppgaver... Utvikling av en demokratisk kultur handler også om evnen og viljen til å løfte problemstillinger og saker ut av de kirkelige styrerom. På denne måte kan det skapes bred interesse og debatt omkring saker og prioriteringer.»

I det følgende vil jeg peke på noen sider som etter min oppfatning har vært for liten del av demokratidebatten de senere årene.

Både det allmenne og det spesielle prestedømmet er en del av demokratiet

I den kirkelige debatten hevdes det med jevne mellomrom at de valgte representantene fra det allmenne prestedømmet representerer demokratiet i kirkens styringsorganer, mens representantene fra det spesielle prestedømmet assosieres gjerne til embedsmennene og ikke er en del av kirkens demokrati. Det spesielle prestedømmets rolle i kirkelig demokrati kan knyttes både til den utøvende rollen og til den begrensende rolle konstitusjonen og de globale normer har på de folkevalgte myndighetsutøvelse i det norske demokratiet.

I en kirkelig kontekst betyr det at kirkens beslutninger hele tiden må ansvarliggjøres mot kirkens normative sentrum som er de økumeniske bekjennelser og forvaltningen av Ord og Sakrament. De vigslede tjenester, og i særlig grad prestedtjenesten, er forpliktet på dette normative grunnlaget og har av kirkestyret fått mandat til å forkynne og forvalte dette grunnlaget.

Den norske kirke er en del av den globale og universelle kirke. Den vigslede tjenesten binder dagens kirkelige fellesskap til de generasjonene som er gått foran og til fellesskapet utover den sosiale og geografiske konteksten lokal-, regional- og nasjonalkirken lever i. Dette har en analogi i det norske demokratiets forpliktelse på de globale normene. Samtidig er de vigslede tjenestene også utøvende aktører av Kirkemøtets/det lovgivende organets beslutninger.

Vertikal maktfordeling

Det arbeides mye med forholdet mellom nivåene i Den norske kirke. Det handler om forholdet mellom menighetsråd, prostiråd, bispedømmeråd, kirkeråd og Kirkemøtet. Det er bred enighet om at Kirkemøtet er det ene, samlende organet som skal ha lovgivende myndighet. Diskusjonen går på hvordan maktfordelingen skal sikres i relasjonen mellom de utøvende

organer og tjenester på nasjonalt, regionalt, kommunalt og lokalt nivå. I denne sammenhengen nøyer jeg meg med å si at dette er en del av demokratidiskursen og er i dag sammen med diskusjonen om valgordning den siden av saken som har aller mest oppmerksomhet.

Horisontal maktfordeling

Det har vært langt mindre oppmerksomhet rundt den horisontale maktfordelingen på nasjonalt nivå. Det handler om hvordan vi skal organisere oss nasjonalt på den utøvende og normativt-kontrollerende siden. Det handler om forholdet mellom Kirkerådet, Mellomkirkelig Råd, Samisk Kirkeråd, Lærenemda, Bispemøtet og eventuelle nye organer det kan være hensiktsmessig å opprette under Kirkemøtet når forvaltningsansvaret for økonomi og personalet overføres fra departementet til Kirkemøtet. I denne samtalen må et par forhold som nå ofte er uklare, tydeliggjøres:

Kirkerådet er ikke Kirkemøtets eneste utøvende organ. Det hevdes at Kirkerådet er Kirkemøtet mellom Kirkemøtene. Det stemmer ikke. Kirkelovens paragraf 25: «Kirkerådet forbereder de saker som skal behandles av Kirkemøtet, iverksetter Kirkemøtets beslutninger og leder for øvrig arbeidet mellom Kirkemøtets samlinger». Kirkerådet leder, men er ikke Kirkemøtet. Denne lederrollen kan imidlertid ikke forstås slik at Kirkemøtet har Kirkerådet som eneste utøvende og forberedende organ. Kirkemøtet kan – og har, oppnevnt råd og utvalg (paragraf 24) som utfører oppgaver pålagt av Kirkemøtet. Mellomkirkelig Råd og Samisk Kirkeråd er slike og forankres i loven som Kirkemøtets organer. Disse organene er utøvende organer på Kirkemøtets mandat og har etter min oppfatning også det saksforberedende mandatet herfra. Kirkerådets rolle er i loven av rent koordinerende og godkjennende karakter.

Bispemøtet er forankret i de enkelte biskopers tjenesteordning, i dag fastsatt av kongen, i fremtiden forutsettes den fastsatt av Kirkemøtet. Bispemøtet utfører «for øvrig de gjøremål som til enhver tid er pålagt ved bestemmelser av Kongen. Det avgir uttalelser i saker som blir forelagt av departementet

eller Kirkemøtet» (Kirkeloven paragraf 26). I den nye kirkeordningen erstattes Kongen og departementet i denne teksten av Kirkemøtet i tråd med den generelle virksomhetsoverdragelsen og selvstendigjøringen av Den norske kirke. Men også i dagens ordning er det helt klart at Kirkemøtet kan forholde seg direkte til Bispemøtet dersom det så ønsker.

Kirkerådet er ikke Den norske kirkes regjering. Det andre forholdet er omtalen av Kirkemøtet som Storting og Kirkerådet som regjering. Dette er en svært forvirrende omtale. Dagens (valgte) Kirkeråd har ingen av de klassiske kjennetegnene fra statsskikkens forhold mellom storting og regjering. Noen eksempler:

- Kirkerådets medlemmer er også medlem av Kirkemøtet, utenkelig i forholdet mellom Storting og regjering.
- Kirkerådets medlemmer har ikke et konstitusjonelt ansvar for noen virksomhetsområder og kan derfor heller ikke stilles til ansvar for beslutninger av Kirkemøtet.
- Kirkerådets valgte medlemmer møtes sjelden og har i realiteten en begrenset mulighet til å styre forvaltningsapparatet slik en regjering og en statsråd gjør overfor sitt forvaltningsapparat.

Forholdet mellom valgt råd og sekretariat er langt nærmere de frivillige organisasjonene enn statsforvaltningen. I organisasjonene er sekretariat mer selvgående enn forvaltningen i det offentlige systemet. I disse er det f.eks. tradisjon de fleste steder at det er lederen for sekretariatet som representerer organisasjonen utad. Slik er det ikke i departementene!

Begge disse forhold gjør at vi er i ferd med å etablere en kirkeordning som får et betydelig demokratisk underskudd fordi all makt sentralt konsentreres i et organ – Kirkerådet – som så er det organ som holder seg med ulike utvalg med mer eller mindre selvstendige mandater.

Sannsynligvis vil det ikke være politisk mulig å legge Samisk

Kirkeråd under Kirkerådet, men Mellomkirkelig Råd har en i mange år ønsket å strømlinjeforme inn under Kirkerådet. Når Kirkerådet nå oppnevner biskoper og vi ser tendenser til at Kirkerådet sterkt begrenser Bispemøtets reelle innflytelse på økumeniske, læremessige og liturgiske saker, er veien meget kort til å legge også bispemøtet under Kirkerådet. Dette vil bety en betydelig svekkelse av demokratiet i kirken fordi den kirkelige maktfordelingen svekkes.

For å styrke demokratiet i kirken er det derfor nødvendig at vi langt tydeligere sikrer en maktfordeling nasjonalt der Kirkemøtet holder seg med flere utvalg både for kontroll, forberedelse og gjennomføring. Når Kirkemøtet fra 2017 skal forvalte 1.8 milliarder kroner, er det mye som taler for etableringen av et mye tydeligere forvaltningsorgan under Kirkemøtet adskilt fra organer som har ansvar for å gjennomføre innholdet i Kirkemøtets beslutninger.

Demokratisk kultur

Bakkevig 2 la stor vekt på nødvendigheten av en demokratisk kultur. Etter min vurdering er følgende grep nødvendige for å styrke den demokratiske kulturen:

Samlende løsninger

Vi må i langt større grad arbeide fram samlende løsninger der ulike posisjoner er inkludert. Dette er hjertet i det norske demokratiet. Det betyr at minoriteter hele tiden søkes inkludert i løsningene og at ulike interessegrupper aksepterer at de hver for seg har en del av sannheten, men at helheten forhandles frem i fellesskapet.

Dette er krevende i kirken fordi alle aktører begrunner sine posisjoner med kirkens normative grunnlag. Og slik må det være. Men det kan ikke forhindre en langt mer presis samtale om hva som er uoppgivelig og hva som er en del av kirkens regnbuefellesskap. Kirkemøtet 2014 sitt vedtak (mot 2 stemmer) om at ulike ekteskapsforståelser ikke er til hinder for kirkens enhet, er et skritt i en slik retning, selv om vi ikke var gode nok til å finne en samlende konsekvens av dette. Det store forbildet

for oss er apostelmøtet i Jerusalem beskrevet i Acta 15.

Felles dannelse

Det felles utdannelses- og dannelsessystemet vi har hatt i Norge og Norden har hatt en uvurderlig betydning i arbeidet med å skape en demokratisk kultur der ulikheter blir akseptert. Trosopplæringsreformen kan utvikles til å bli et slikt samlende dannelsesprosjekt. Reformen inkluderer alle kirkens medlemmer og tilhørende og gir rom for ulike kristne og kirkelige tradisjoner samtidig som den er tydeligere enn mye annet kirkelig undervisningsarbeid for barn og unge med den sterke vektleggingen av gudstjenesten og troens sakramentale forankring i dåp og nattverd. En demokratisk, kirkelig kultur henter her sitt forbildet i det dannelsesarbeidet Jesu inkluderende undervisning i ord, helbredelser og symbolhandlinger viser oss.

Ulike interesseorganisasjoner må inkluderes

Den norske kirke har stimulert fremveksten av en rekke organisasjoner og institusjoner med et spesialisert mandat innenfor Den norske kirkes sendelse til verden og lokalsamfunnet. Dette er uttrykk for en kirkelig organisering i tråd med I Kor 12 og kirken som kropp med ulike deler som har sin spesialitet, men som alle tilhører den samme helheten. Alle store kirkesamfunn har utviklet slike spesialiserte organisasjoner og bevegelser, mest typisk i den katolske kirkes ulike klosterbevegelser.

Noen av disse spesialiserte organisasjonene har formell tilknytning til Den norske kirkes struktur – som Kirkens Nødhjelp, Bibelselskapet, IKO, Kirkens Familievern, Kirkens SOS, Norsk kirke i Utlandet, Kirkens Bymisjon og de store diakoni-institusjonene. Andre har sett sin virksomhet som en del av Den norske kirkes arbeid – som undervisningsinstitusjonene, Studenterforbundet, Skolelaget, Norges KFUK/M, organisasjonene i Samarbeid Menighet og Misjon (SMM) og dertil en rekke mindre stiftelser og organisasjoner.

Fra et demokratisk synspunkt er dette gunstig fordi det bidrar til å utvikle ulike miljøer som i noen utstrekning kan sies å være interesseorganisasjoner for sine saker innenfor helheten.

Det kan imidlertid bli et demokratisk problem dersom slike organisasjoner hevder seg å representere helheten bedre enn hele fellesskapets organ, Kirkemøtet. Da innsnevres demokratiet til den lille gruppen som har tilgang til beslutningsmyndigheten i disse organisasjonene.

I den nye kirkeordningen må vi finne mekanismer der disse spesialiserte organisasjonene med sine interesser får god mulighet til å delta i utredningsprosessene og være med å legge premissene for de demokratiske rådernes beslutninger.

Minoritetene må beskyttes

Det er et grunnleggende prinsipp i det norske demokratiet at mindretallets rettigheter skal beskyttes og fremmes. I en kirkelig kontekst blir det særlig viktig å beskytte samvittighetene slik at de som etter grundige prosesser allikevel ikke kan følge flertallets løsninger, får anledning til å hevde sine synspunkter og agere i forhold til den. Ikke minst i en luthersk kirke er dette sentralt der alle dømte har frihet til å tolke Skriften og bekjennelsen og til å utforme sitt dåpsliv i verden.

Apostelmøtet i Jerusalem beskrevet i Acta 15 er det kirkelige forbildet også på dette punktet. Forutsetningen må være anerkjennelse av at flertallets løsning er mulig, om enn ikke ønskelig eller den beste eller mest korrekte.

Avslutning

I denne artikkelen har jeg forsøkt å vise at spørsmålet om en demokratisk kirke handler om langt mer enn valgordningen, selv om den er viktig. Jeg har forsøkt å trekke linjer mellom den norske og nordiske demokratiforståelsen og sentrale elementer i et luthersk kirkesyn. Selv om det ikke finnes en, bestemt luthersk kirkeordning, vil den alltid måtte tilfredsstillende den lutherske reformasjonens hovedpoeng: maktfordeling innenfor en helhetlig kirkeordning. Det perspektivet må ikke glippe i arbeidet med å utvikle en sammenhengende og helhetlig kirkeordning og kirkestyre.

Kirkedemokrati og ekklesiologi

La meg gå til konklusjonen med det samme: Ekklesiologien – vår lære om kirken – må være den definerende faktoren for hva vi legger i ordet «kirkedemokrati». Vi kan ellers ofte registrere at første halvpart av ordet blir utelatt, eller omskrevet til f.eks. «demokratiet i kirken». Det er et upresist begrep. Men det går godt sammen med tilsvarende upresise og omtrentlige tanker om hva saken egentlig dreier seg om. De som er interessert i min argumentasjon for denne konklusjonen, inviteres med til videre lesning.

Ekklesiologi for et kirkedemokrati

Alle samtaler om dette temaet bør ha sitt utgangspunkt i *Confessio Augustana* (CA) art. 7. Kirken er de helliges forsamling, hvor evangeliet læres rent og sakramentene forvaltes rett. «Forsamling» betyr ikke her en registerført organisasjon, men den konkrete, fysiske samling av mennesker, samlet til gudstjeneste. Det greske ordet for kirke er i seg selv den beste illustrasjon: *Ek-klesia* er det som er kalt ut, skilt ut og «gjerdet inn» som en ny enhet i verden.

I sin kommentar til CA skriver Leif Grane at dette betyr at «kirken er ... de troendes forsamling» (*Confessio Augustana, oversættelse og kommentarer*, Gyldendal, 3. utg., 2. oppl. s. 69). Men kan vi legge vekt på 'troen' i en samtale som tilsynelatende bare kan forholde seg til ytre kriterier for deltagelse? Mitt svar er: Ja, vi kan det. For det er ikke en dom over den indre overbevisning vi snakker om. Det er ikke et – forgjeves,

selvfølgelig – forsøk på å skille de sant troende fra hyklerne vi snakker om. Det er ikke hjerter og nyrer som granskes, men den ytre tilslutning til kirkens grunnlag, og en ytre praksis som bekrefter denne forståelsen av hva 'kirke' er.

Dåpen som kriterium for alle rettigheter i kirken, er det store mantra når kirkedemokratiet diskuteres. Ethvert forsøk på å si noe mer har så langt hatt en ut-definerende funksjon, underforstått: - *Du er altså ikke for demokrati?* Dette har vært meget skadelig for den indrekirkelige samtalen, for ikke å si: for dialogen med politikerne. For det som indirekte – og stundom direkte, se nedenfor – kommuniseres, er at selve kjernen i vår kirkeforståelse står i fare for å få et negativt stempel på seg: Den indre kjernen, de trofaste kirkegjengerne, de som er kirkens *sine qua non* (dvs. at uten disse vil det ikke være noen kirke i det hele tatt, og slett ikke en «kirke for alle»), de blir mistenkt for å tro om seg selv at de er bedre enn alle andre. Det å gå trofast og regelmessig til kirke, dvs. *være kirke*, praktisere kirke, blir plutselig en form for hærverk («renne ned kirkedørene», jfr. J. Foss i Vårt Land 16. mars 2015). Når debatten føres på denne bedrøvelige måten, bidrar den til å formidle en lovisk forståelse av troen: Det gjelder å være «like god som» andre. For ikke å snakke om at det gamle hedersnavnet «hverdagskristen» plutselig opptrer med vrangen ut. Det som før oppfordret til samsvar mellom søndags- og hverdagskristendom, mellom tro og liv, blir nå misbrukt til å kommunisere noe negativt om disse hylerske søndagskristne: De er vel ikke bedre enn «oss» andre?

Faktisk finner vi den beste illustrasjonen av og oppvurderingen av dåpens ikke-diskriminerende betydning i Luthers forklaring til den lille katekismen (IV Dåpen). Først begrunner han dåpen med Guds ord, deretter viser han til løftene om frelse som knyttes til bruken. Det naturlige oppfølgingsspørsmålet – som virkelig må stilles, igjen og igjen – er da: Hvordan i all verden kan vann gjøre så store ting? Svaret er trefoldig: Vannet, ordet og troen. Tro i denne sammenhengen er å stole på ordet. Om ikke disse elementene er med, er dåpen bare vann. For igjen å knytte an til Luther (og Paulus): Hans forklaring til dåpssakramentet avsluttes med å vise til Romerbrevets kapittel 6 og dåpens hverdagseffekt, ved

at «den gamle Adam i oss skal druknes og dø med alle synder og onde lyster ved at vi hver dag (!) angrer og vender oss bort fra vår synd».

Ekklesiologi og valg

Mye av demokratisnakket i kirken spiller opp til politikernes forventninger om at ikke alt godt som forbindes med statskirken skal forsvinne når kirken nå skal bli «fri». Naturlig nok. Men det er underlig at man uten videre tar for gitt at dette sikres ved at valgdeltakelsen krabber opp fra 2–3 % til 10–11 %, eller i det hele tatt at høyere valgdeltakelse entydig betyr «mer demokrati». Forklaringen er selvsagt at det ikke er prosenten som er av interesse, men det man kan oppnå ved hjelp av dette – fortsatt lave – nivået: En kirke der alle medlemmer kan påvirke og endre kirken i den retning flertallet vil. I dette bildet blir det faktisk viktigere å presse en individualistisk og 'selv'-styrt kultur sine løsninger av etiske konfliktspørsmål på kirken, enn å fokusere på det som virkelig trenges for at det også i framtida skal være en kirke til stede i hver dal, ved hver fjord og på hvert nes i landet: levedyktige menigheter, i CA sin forståelse av ordet.

Det har skjedd mye på kort tid i det siste. Det er ikke før i *Lovsamling for Den norske kirke* for 2010 at vi leser: «I forbindelse med kirkevalget 2009 fastsatte Kirkemøtet i 2008 særskilte regler for valg av menighetsråd». Dette var før det som i *Lovsamling* 2013 er formulert slik: «Valg av menighetsråd skal i 2011 holdes i alle landets menigheter på en og samme tid... Valget finner sted samtidig og på samme sted som direkte valg/valgomgang av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet.» (§ 2.1) «Menighetsrådet bestemmer hvor stemmegivningen skal foregå. Valget holdes i lokaler som gir god tilgjengelighet, om mulig i umiddelbar nærhet av kommunens valglokaler.» (§ 2,3).

I de endringer i Kirkeloven som Kirkemøtet i april 2015 skal ta stilling til (Høringsdokument: *Staten og Den norske kirke – et tydelig skille*) er denne bestemmelsen videreført: «Kirkelige valg holdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, valg til Stortinget eller fylkesting og kommunestyre.» (s. 116).

Verken politikere eller kirkefolk har brukt tid på en reell drøfting av konklusjonen som det såkalte Stålsett-utvalget trakk i dette spørsmålet:

[U]tvalget vil på prinsipielt grunnlag konkludere med at det for framtiden ikke bør legges opp til at valg i Den norske kirke, eller noe annet tros- og livssynsamfunn, kobles sammen med de offentlige valgene, verken i form av samlokalisering eller felles tilrettelegging og presentasjon (Det livssyns åpne samfunn. NOU 2013:1, s. 136).

Dette er et religionspolitisk standpunkt, som ikke desto mindre svarer ganske presist til alle trossamfunns selvforståelse og til prinsippet om likebehandling av tros- og livssynssamfunn. Men i den temmelig massive avvisningen av mange av utvalgets forslag, ble også dette glemt.

Hvilke bestemmelser var det de nye reglene for kirkevalg avløste? Faktisk er det bare ti år siden det fortsatt var gjeldende lov og praksis at «[v]alget skal foregå ... så langt som mulig i tilknytning til en gudstjeneste eller et gudstjenestelig møte.» (*Lovsamling 2005*, kap. 5.1, § 2.1) Og: «Valget holdes i kirken eller i annet høvelig lokale som menighetsrådet bestemmer» (§ 2.3).

Her ser vi en interessant utvikling i spørsmålet om sammenhengen mellom ekklesiologi og demokrati. Hvorfor skulle valget – i alle år fra 1920 til 2009 – skje «så langt som mulig i tilknytning til en gudstjeneste ...?» Det er vel ikke noen som tror at en slik bestemmelse kom til som et snedig uttenkt forsøk på å holde folk flest borte fra valgurnene? Selvfølgelig ble konsekvensen av lav gudstjenestedeltakelse at også valgdeltakelsen da ble lav.

Men hva var – og er – i så fall det største problemet med det? På samme måte som «slaget» om folkekirka for tiden står ved døpefonten, især i de store byene, så står det kontinuerlige, langsgående slaget ved frammøtet til de helt ordinære gudstjenestene. Med synkende dåpstall blir dette faktum bare mer og mer tydelig.

Det skal heller ikke nektes at de få som tidligere oppsøkte valglokalet og stemte uten å ha deltatt i gudstjenesten, kunne

kjenne et visst ubehag ved det. Men hva så? Ordningen demonstrerte på utmerket vis at det er en sammenheng mellom kirkeforståelse og valg til de bestemmende organene i kirken. Ordningen 'forkynte' noe sant om at å være kirke er å være *annerledes*.

Dét er for øvrig en intuitiv erkjennelse folk flest også har. Den aller viktigste grunnen folk oppgav for ikke å stemme ved kirkevalget i 2009, enten de hadde stemt ved tidligere valg eller ikke, var at «jeg overlater til de mer kirkelig aktive å stemme» (KIFO-rapport om *Demokratireformen i Den norske kirke*, delrapport 4, s. 248). Dette anstendige svaret er senere møtt med et press om at disse personene må ta ut sin «rett». Bare da kan de være med og «bestemme».

Da blir det min påstand at de som presser i en slik retning, står i en kommunikasjonsmessig vanskelig posisjon, fordi sammenhengen mellom ekklesiologi og demokrati er gitt opp. Løsningen på dette dilemmaet kunne – hypotetisk sett – være: Bruk din stemmerett til å forandre kirkens praksis, om du er uenig i den, men gjør det på kirkens grunnlag i Bibel og be-kjennelse, og som del av det gudstjenestefeirende fellesskapet!

Reformhistorien – personlig forpliktelse og indirekte valg
Det er ulike svar på hvordan dette siste kunne løses, men det er ikke umulig. Det kirkelige landsmøtet i 1906 sluttet seg til professor Absalon Taranger sine prinsipper om avskaffelse av statsstyret i kirken og etablering av en *fri folkekirke* – det store slagord for 100 år siden – prinsipper som han selv fulgte videre opp som medlem i den statlige kirkeordningskommisjonen (1908-11). Landsmøtet i 1908 ble enige om stemmerettsregler som de selv mente var liberale: «Alle som bad om å bli innført i det kirkelige manntall, og som undertegnet en erklæring om tilslutning til kirkens tro, skulle ha stemmerett.» (min kursivering (Terje Ellingsen: *Kirkestyre i historisk lys*, Nomi Forlag 1969, s. 25)).

Så sent som i 1973, i innstillingen fra det frivillige kirkeråds utredningskommisjon (*Den norske kirke og staten*, Støylen-kommisjonen, oppnevnt i 1969), fremmet et medlem (red. Arthur Berg) forslag om at stemmeretten i et kirkelig manntall

skulle baseres på en personlig forpliktelse på kirkens bekjennelse (s. 178).

Alternativene direkte eller indirekte valg har også fått en slags symbolstatus i den pågående demokratidebatten. Når noen av oss har arbeidet for at det fortsatt skulle være såkalte indirekte valg til bispedømmerråd og dermed til Kirkemøtet, så er det mer enn antydnet at dette må skyldes en redsel for hva «folket» kunne finne på. Dette er et godt eksempel på hva som skjer når fordommer setter seg fast. Kirkerådet har arrangert flere seminar der landets fremste valgforskere – på en rent valgteknisk basis – har problematisert påstanden om at direkte valg er mest demokratisk.

Derfor må mistanken rettes andre veien, mot dem som vil ha en valgordning som antas å kunne gi et bestemt kirkepolitisk – igjen; ikke et demokratisk – utfall. Jeg har faktisk til gode å høre noen fra den siden bekrefte at de har hørt hva forskerne sier, og deretter konkludert med at den ene valgformen kan være like god som den andre.

Det gjør tilsynelatende heller ikke inntrykk at knapt noen annen bevegelse i sivilsamfunnet har, eller kunne tenke seg å ha, et direkte valg til sine generalforsamlinger eller landsmøter, møter som de likevel med stor frimodighet kaller representative. Eller: Har noen prøvd å sette seg inn i grunnene til at en slik valgform er fremmed for de fleste kirkesamfunn?

Flere lister – et gode?

Etableringen av alternative lister ved de kommende kirkevalg har også prøvd å seile i medvinden av honnørordet demokrati: Det må vel tjene demokratiet at det etableres flere lister, slik at flest mulig får stemme etter sine egne preferanser?

Mon det. Nylig hadde Kirkerådet oppe vanskelige saker som skal fram for Kirkemøtet. Det gjaldt spørsmål om Stortingets lovgivning på kirkens område, og det gjaldt viktige veivalg som kirken selv må gjøre i årene som kommer. Det var ganske steile fronter i noen av spørsmålene, og flere forslag til vedtak. Men da trådte en tradisjon som kirken er vel kjent med, i funksjon: Evnen til å snakke seg sammen og søke omforente løsninger.

I forbindelse med klagen over avslag på økonomisk valgkampstøtte til alternative lister fra Åpen folkekirke, er vi flere ganger invitert til «i prinsippet» å støtte at det kommer slike lister. I en viss forstand og i en viss betydning av ordet fremmer de kanskje «demokratiet». Men realiteten er at listene er blitt til for å oppnå ett bestemt resultat i en sak der uenigheten stikker dypt, og at de derfor bidrar til å polarisere motsetningene i kirken ytterligere.

Til dette kommer igjen spørsmålet: Hva svarer best til kirkens egenart og vesen? En viss type lister og aksjoner vil aldri være truende, selv om strid om eksempelvis valg av kirketomt eller valg av arbeidsgiver for presteskaper kan røyne på. Men når det er sagt: Bibelen har ellers lite positivt å si om splid og partivesen, men desto mer om enhet og samhold. Da hjelper det lite at noen sier at akkurat dette stridsspørsmålet (om homofilt samliv kan falle inn under begrepet 'ekteskap' og velsignes/legitimeres av kirken) ikke truer enheten i Kristus, når andre mener at det er nettopp kirkens fundament og tilliten til Guds ord som da utfordres.

I økumenisk samtale har konsensusbegrepet kommet til heder og verdighet. Det ble nylig drøftet på Norges Kristne Råd sitt møte i Bergen i mars 2015. Prinsippet sier – i sin ytterste konsekvens – at man venter med vedtak til tilstrekkelig enighet (konsensus) er nådd.

Det sier seg selv at det ikke er mulig å følge dette prinsippet i de tusen ting som man fortløpende må ta stilling til i kirken. Men det har likevel sin gyldighet i noen saker. Og det bør i alle fall gjøre at Kirkemøtet i sine framtidige forfatningsbestemmelser må innføre en eller annen form for grunnlovskonservatisme i saker som involverer potensielt store endringer i lære og liturgi.

Tanker til slutt

Vi kan også tenke oss at splittelsen i kirken vil føre oss i retning av større lokalt selvstyre, og stimulere det vi forstår med en kongregasjonalistisk kirkeforståelse. Det som i tidligere tider var en selvfølge, nemlig at soknemøtet avgjorde om nye salmebøker, bibeloversettelser og liturgier skulle tas i bruk,

eller om man skulle holde seg til de tidligere godkjente, må igjen bli det normale. Det har alt for lenge vært slik i Den norske kirke at teologiske problemer er redusert til bare å være en anliggende for presten og hans/hennes samvittighet – ikke menighetens. Dette er langt borte fra luthersk ekklesiologi. Hvor er menigheten i dette bildet?

Men én ting må vi har klart for oss: Det finnes ikke andre normer for menighetens forpliktelser på Skrift og bekjennelse enn de som prester vigsles til.

Tekstgjennomganger

Da Jesus kom tilbake til Gud

Kristi himmelfartsdag – torsdag 14. mai 2015

Lesetekster:

Dan 7,13–14 *Lik en menneskesønn*

eller Apg 1,1–11 *Jesus tas opp til himmelen*

Rom 10,6–10 *Ordet er nær i munn og hjerte*

Evangelietekst:

Luk 24,46–53 *Jesu avskjed*

Kairos i den fullkomne kontakt

Noen ganger stopper tiden. Noen ganger forsvinner verden rundt oss og tiden stopper opp. Noen ganger går vi ut av *kronos*, bevegelsen som ubarmhjertig alltid er i forandring fremover, som har en fortid og fremtid, som går og går, som ikke stanser. Noen ganger løftes vi ut av *kronos* og inn i *kairos*, det evige nå, da alt og ingenting skjer på samme tid, vi forlater tiden og smaker på evigheten. Kanskje en sang. Kanskje en berøring. Kanskje et kyss. Det er mange grunner til å forlate tiden og berøre evigheten.

”Mens han velsignet dem, skiltes han fra dem og ble tatt opp til himmelen”

Jesus Returns to God

I kontrast til mange bilder av Kristi himmelfart, er Doug Blanchards fremstilling kroppslig og intim. Her er det ikke et fokus på de gjenværende disiplene med Jesu føtter stikkende ut av en sky. Her er møtet avbildet. Gud og Jesus i endelig omfavelse etter år med adskillelse. Et møte i kairos finner sted, et møte med klare erotiske undertoner. Dette bildet er en del av

en bildeserie som heter "The passion of Christ. A Gay Vision" hvor Blanchard følger Jesus i de siste dagene av livet gjennom død, oppstandelse, opprykkelse og pinsel. Han iscenesetter Jesus som en del av det skeive miljøet, der hans lidelse settes i klare sammenhenger med den lidelsen som tusenvis av LHB-TQ-personer opplever over hele verden hver dag. Med undertrykkelse, hvor det er fare for å bli hånet, banket opp og drept, alt i Guds navn. Konnotasjonene til pasjonsfortellingen er på mange måter sammenfallende med hvordan vi tenker kontekstuellet om fortellingen om Jesus og volden og smerten som

"Jesus returns to God" av Doug Blanchart

Forfatteren har fått tillatelse til trykk.

han gjennomgår. Den kan også være den vold og smerte som vi mennesker opplever her og nå i våre liv. Vi kan sammenligne våre liv med Jesu liv og på mange måter kan vi forherlige denne volden, når den kun er vold.

Blanchard på sin side tvinger derimot bildeserien over i et annet nivå. Han utfordrer oss som beskuere av den narrative

handlingen, hvor han tvinger oss til å se fortellingen slik han ønsker å formidle den. I hele serien forholder Blanchard seg ikke bare til volden som ondskap, men den muskuløse Jesus blir også et seksuelt objekt for beskueren i volden. Ikke minst kommer dette tydelig fram i hvordan Blanchard illustrerer Jesu pinsel med tydelige henvisninger til en erotisk BDSM-lek om makt og avmakt mellom menn. Og akkurat som man frivillig gir fra seg makten over sin egen kropp i et seksuelt rollespill, gjør Jesus det samme i møte med sin død. Om vi som iakttagere av bildene reager på de seksuelle undertonene, putter ikke bare Blanchard oss i beskuelsen av fordømmelsen, men vi er også det blikket som dømmer seksualiteten. Samtidig som Jesus blir dømt av aktørene i bildet blir han også dømt av våre blikk fylt av dommer.

I mange fora også kirken, har det blitt mer og mer vanlig å snakke om volden som LHBTQ-personer blir utsatt for i verden, og bra er det. For vold og drap på personer med en seksuell- og kjønnsminoritet, er et verdensomfattende problem. Vi kan bare se til vårt naboland i øst, Russland som sammen med kirken, knebler og systematisk undertrykker skeives rett til å leve åpne liv. Det er problematisk og jeg vil hevde at det strider imot alle former for etiske retningslinjer vi som kristne skal følge i våre liv. Jeg er også ganske sikker på at mange i Dnk ville ha stått opp for skeives rettigheter hvis den samme undertrykkelse hadde blitt prøvd implementert her i landet. Så hva er det da som er så urovekkende med å se Jesus i en erotisk lek, fremfor en ren voldsutøvelse hvor Jesus blir banket og slått uten et nytelsesaspekt?

Jeg vil hevde at kristendommens forhold til seksualitet på mange måter er bundet av synd og skam. Blant annet den historisk forankrede tanken om arvesynd og forståelsen av dens videreføring gjennom sex, gir en pekepinn på at seksualitet har vært en arena for kontroll og undertrykkelse. Da har det vært viktig å sette opp normer for hvordan og med hvem sex skal foregå. Disse normene har blitt fastsatt innenfor heteroseksuell hegemoni hvor andre former for seksualitet ikke har fått plass. Når grupper som homofile skal skape vår egen identitet, skjer dette blant annet med seksualiteten som en vesentlige identitetsmarkør. Da kan den skambelagte sek-

sualiteten bli utfordret av et positivt syn som til og med kan oppfattes som nødvendig for mennesket. Det er blant annet det som skjer i Blanchards bilder. Han utfordrer oss uansett om vi er hetero eller skeive. For når bilder av Jesus handler om seksualitet og ikke bare vold, kan vi ikke avfeie det som noe som omhandler ”de andre”. Bildene speiler plutselig vår egen seksualitet og i møte med dem må vi aktivt ta et standpunkt til vår egen seksuelle identitet.

I *Jesus Returns to God* omfavner Blanchard seksualiteten uten frykt for den. Gud og Jesus møtes som to elskere i omfavelse og i berørelsen introduseres kairos. Tiden stopper opp og i den intime nærheten skjer alt og ingenting på samme tid. Evigheten har tatt plass hvor Gud og Jesus endelig er forenet i kjærlighet. En kjærlighet som faktisk overgår alle former for kropp og som kanskje er så intim at det er umulig for oss mennesker å være så tett på hverandre. Denne foreningen mellom Jesus og Gud, handler ikke først og fremst om mannlig homoerotikk, men den handler om den fullkomne kontakt uansett hvilken legning og kjønnsidentitet man har. Noen ganger kan vi oppleve en flik av denne kontakten. Det kan være gjennom musikk, berøring, kyss eller gjennom sex. Og gjennom dette kan vi få et lite innblikk, hvor vi for et øyeblikk forlater kronos og løftes inn i kairos hvor vi får smake en bit av himmelens evighet.

*Andreas Ihlang Berg
Kapellan, Tromsø domkirke
andreas.ihlang.berg@gmail.com*

17. mai

Lesetekster:

1 Krøn 29,10–14 *Vi gir det vi har fått av deg*

1 Tim 2,1–4 *Be for konger*

Evangelietekst:

Matt 22,17–22 *Gi keiseren hva keiserens er*

Vi har to muligheter denne søndagen. Det er søndag før pinse og vi nærmer oss tiden da vi igjen skal fokusere på Åndens virke i og med oss. Prekmenteksten for søndagen er en av de mest sentrale tekster for mange av oss: En tekst jeg vet at jeg allerede som ganske liten gutt kjente godt til – ikke minst i de evangeliske og teologisk konservative forsamlingene jeg da forholdt meg til: «For så høyt har Gud elsket verden, at han gav sin sønn den enbårne for at hver den som tror på ham ikke skal gå fortapt men ha evig liv». (Johannes 3, 16). Det er selvsagt ikke noe problematisk å bruke en slik kjent tekst når en skal ha gudstjeneste 17. mai, men jeg har likevel valgt i denne gjennomgangen å forholde meg til at det også er satt opp egne tekster for denne dagen.

Aller først kan det være grunn til å peke på at tekstene umiddelbart kan synes å tilhøre en tradisjon hvor vi som kirke på en eller annen måte har behov for å legitimere at vi som nasjon i århundrer har hatt en sammenheng mellom kirke – tro og kongehus. Uansett om det var det som var hensikten eller ikke, så forholder tekstene seg til en tro på at de som besitter makten – også er innsatt av Gud. Et poeng som den katolske kirke i sin lære og sin framtoning har vektlagt meget sterkt, ikke minst for å gjøre klart for «allmuen» at det er noen som har makten og det er noen som skal forholde seg til at andre

bestemmer over dem. Koplingene som kom med Konstantins legitimering av kristendommen skapte grobunn for nettopp en slik måte å forholde seg til at også kirken kunne besitte makt. Og det gjorde den. Lenge var jo også kirkens ledere politiske ledere – og de europeiske konge- og keiserhus forholdt seg til paven sin autoritet fra Gud. Tiaraen (kronen) som paven bar (til 2. vatikankonsil) var høyere enn alle kongekroner og lukket. Mens kongekronene i hele middelalder og «fram til i dag» var åpne. Med reformasjonen ble dette endret for vår del. Da ble paven erstattet av kongen – men stadig innsatt av Gud. (I det minste i retorikken).

Den enkleste av de tre tekstene vi har for oss er i denne sammenhengen uten tvil 1. Tim. At det finnes hierarkier, at noen har makt og er konger (vi kunne i og for seg erstattet kongen med regjeringen og Stortinget for vår del) – det er noe vi må forholde oss til. Det er også godt for et samfunn – slik som vårt eget – at vi har demokrati og har medbestemmelse, og velger de som skal «styre» for oss. Men vi skal respektere dette – og samtidig vite at vi *er alle like*. Vi har samme verd. Vi har samme muligheter for å bli frelst og lære sannheten å kjenne. Slikt sett legger Timoteusteksten også politiske føringer som går langt inn i det som er grunnlaget for mye av hvordan vi tenker i vårt eget samfunn. Grunnloven handler om like rettigheter. Den handler om likhet for loven. Den handler om at vi i utgangspunktet har samme rett til de goder som måtte finnes i samfunnet. At det ikke er slik, er en annen sak, men prinsippet er slik. Jeg har også muligheten til fritt å si fra når det er noe som jeg mener burde vært sagt. For meg er slike tekster som denne med å bygger opp under at vi som kristne skal ha og bør ha et aktivt forhold til hva som skjer i samfunnet. Det er derfor ikke unaturlig at grunnlovsdagen også feires i kirkene våre.

Det er imidlertid ikke bare for å akseptere alt som skjer at vi trenger et fokus på hvor «makten» egentlig kommer fra, slik vår tro uttrykker det. I Krønikerteksten skal David ha uttalt ordene som lyder:

12 Rikdom og ære kommer fra deg, og du rår over alle ting. I din hånd er kraft og styrke. Du har i din makt å gjøre alt stort og sterkt. 13 Og nå, vår Gud, takker vi deg og lovsynger ditt herlige

navn. 14 For hvem er jeg, og hvem er mitt folk? Skulle vi være i stand til å gi slike frivillige gaver? Nei, alt kommer fra deg. Det vi gir, kommer fra din hånd.

Vi trenger å minnes på at det er et poeng at vi i vår kollektbønn ber: «Av ditt eget gir vi deg tilbake». Alt kommer fra Gud selv. Å forvalte noe som helst er å forvalte det som en av de eldre bibelske forfattere har uttrykt det i skapelsesberetningen: Mennesket er satt til å råde over fiskene, og dyrene og alle vekster og alt som det kryr av på jorden. Vi kan ha problemer med å forstå Gud i kongetermer, siden vår konge ikke har den makt og innflytelse som David hadde, eller for den saks skyld keiseren som Jesus henviser til i Matteusteksten. Det er lenge siden vi har hatt en slik konge. Og vi tror ikke på slike konger. Vi avviser innenfor de fleste demokratiske samfunn enhver form for tung og eneveldig makt. Det gir ikke mening å snakke om Gud som en slik konge heller. Men å si at vi er forvaltere av «alt» og at dette er noe vi gjør – også med vårt engasjement og vår vilje til å være med å bidra til at samfunnet blir godt. Det er innlysende.

Vi skal derfor gi keiseren hva keiserens er. Vi skal gi Gud hva Guds er. Vi har en skapertro som kan la oss tenke at hele systemet, vår kropp, vårt biologiske mangfold og både den kjemi og fysikk som foregår kontinuerlig rundt oss – det er satt i gang og holdes oppe av Skaperen selv. Vi er deler av det. Derfor skal vi ikke være likegyldige til det. Derfor trenger vi også systemer, demokrati og menneskerettigheter som bidrar til at balansen opprettholdes. Balansen mellom oss og de vi omgir oss med. Balansen mellom utnyttelse og ivaretagelse av ressurser. Å feire 17. mai i vår kirke er derfor en naturlig del av det å være delaktige i samfunnet. Vi er deler av et samfunn – vårt er demokratisk og forutsetter at vi som medborgere er med og bestemmer og legger til rette for at de som ikke lar seg høre (de tause skrikene) og de stemmene som gir – også for takk (den stumme lovsangen) skal kunne lyde.

Når Jesus utfordres av menneskene rundt seg som er ue-nige i den okkupasjonen som foregår i Palestina på den tiden Jesus vandrer omkring der, så oppfordrer han ikke til å gå på tvers av de systemene som er. Jeg oppfatter ikke dette som et

forsøk på å fortelle at vi som mennesker ikke skal være politisk aktive og bidra til at det som må rettes opp av skjevfordeling og feil får fokus. Vi har behov for de politiske systemene, selv om vi kan kjempe mot dem – men vi må gjøre det innenfra. Og da begynner vi med oss selv. Alltid skal vi begynne med oss selv. Ikke bare peke på alle de andre. Begynne med å se hva som «Guds er». Vi kan begynne å gjøre det som «Guds er».

Mulighet til å reflektere, diskutere, gjøre synlig, meddele oss – slik at alle mennesker kan få kjenne at de er elsket. Av Gud. Av det samfunnet de lever i. Av de medmenneskene de omgir seg med. Jesu budskap er også politisk. Direkte politisk fordi han ikke forholder seg nøytralt til det som skjer. Jesus ble ofte satt på «prøve» av sine motstandere kan det se ut til og i en sum betrakter jeg hans ord til kvinnen som folket ville steine på grunn av det de oppfattet som dårlig oppførelse. «Kvinne – har ingen fordømt deg? – Heller ikke jeg fordømmer deg».

Forslag til bønn: Evige Gud, du som har skapt oss og våre evner til å velge, vi ber deg: Gi oss mot til å bidra til at livskår og levekår for alle kan bli respektert. Gi oss framtid og håp. Ved Jesus Kristus vårt frigjørende forbilde, ved din Ånd som puster inspirasjon og fornyelse inn i våre liv. Amen

Forslag til salmer:

Til åpning: 799 *Syng i stille morgenstunder* / 759 *Fagert er landet*
 Mellom lesningene: 753 *Gud sign vår konge god* / 757 *Gud, signe vårt dyre fedreland*
 Før prekenen: 899 *Jeg tror på jordens forvandling* / 754 *Du Herre, som er sterk og stor*
 Etter preken: 735 *Gud i en tid*
 Før nattverd: 737 *Herre du vandrer forsoningens vei*
 Avslutning: 755 *Ja vi elsker dette landet*

*Nils Jøran Riedl
 Søkneprest i Svolvær
 Nils.j.riedl@gmail.com*

Innfallsvinkler til pinsen

Pinsedag – søndag 24. mai 2015

Lesetekster:

1 Mos 1,1–5 Guds Ånd svedde over vannet

Apg 2,1–11 Ånden blir gitt

eller 1 Kor 12,12–13 Døpt med én Ånd

Evangelietekst:

Joh 14,15–21 Talsmannen og Jesu bud

Evangelielelesningen på pinsedag minner oss på at pinsen ikke er en separat hendelse eller høytid i kirkeåret, men at den henger sammen med påsken og at de sammen utgjør en helhet. Johannesteksten tar oss tilbake til den stille uke, hvor Jesus forbereder disiplene på hva som skal skje med ham. Samtidig åpenbarer han for dem også en Gud som søker fellesskap med mennesker: En enhet forstått ut fra kjærlighet og den omsorg Gud har for hele menneskeheten. Han betrygger disiplene på at de ikke skal bli igjen som «foreldreløse barn», han gir dem løftet om at Gud skal sende dem en annen talsmann, sannhetens Ånd, som skal være hos dem for alltid.

Og femti dager senere, syv uker etter oppstandelsen, skjer det som Jesus har forutsagt.

Pinsehøytiden kan med dette sees på som påskens fullbyrdelse: Gud holder sitt løfte med menneskeheten om at han aldri skal forlate dem, og dette skjer ved at Gud øser sin hellige ånd ut over alle folkeslag.

Alltid når jeg forbereder meg til å feire høytidsdager, synes jeg det er nyttig og interessant å se på høytiden i seg selv. Finne ut av hva høytiden representerer i teologi og tradisjon, og være

bevisst på hvordan den passer inn i den større helheten av høytidsdager i kirkeåret. Til dette arbeidet har jeg hatt god nytte av Peter Halldorfs bok *Hellig år*. I denne tekstgjennomgangen har jeg derfor tatt utgangspunkt i mye av det han skriver i kapitlet om pinsen; VII.

Loven og Ånden

Pinsefeiringen og påskefeiringen er høytider som begge har sin historiske bakgrunn i den jødiske tradisjon, men hvor hendelser knyttet til kristendommen også har gitt høytidene et kristent meningsinnhold. Jødene feirer påske til minne om utgangen av Egypt, hvor lammets blod som ble strøket på dørstolpene kom til å bli folkets frelse. På samme måte kom Jesu blod til å bli menneskehetens frelse i den kristne påskefeiringen. De to høytidene ligger på denne måten oppå hverandre, som parallellfortellinger, men med ulikt meningsinnhold. Det samme gjelder også for den jødiske og kristne pinsefeiringen.

Etter at israelittene var frigjort fra Egypt skulle de feire høytid sammen som folk og inngå en pakt med Herren. Og Sinai-åpenbaringen, da folket tok imot Toraen, representerer denne pakten mellom Gud og folket. Pinsen, eller *Sjabuót*, ble den årlige høytiden da man bekreftet og fornyet pakten. I den kristne pinsefeiringen svarer mottakelsen av Ånden til mottakelsen av loven. Altså, slik som den jødiske påskefeiringen fikk en fornyet mening med Kristi korsdød og oppstandelse, gjelder det samme for pinsefeiringen med Åndens utgytelse.

I den andre av søndagens lesetekster hører vi Lukas skildre hvordan det gikk til da Ånden ble gitt til disiplene. Og skildringen, med ilden, vinden og suset, bærer på likhetstrekk med skildringen om hvordan åpenbaringen på Sinai gikk til (2 Mos 19,16-19). Bulderet av tordenen, flammene fra ilden og den mørke skyen som la seg over fjellet var de ytre tegnene som i Israels historie ble forbundet med overrekkelsen av lovtavlene. De samme tegnene omgir nå utgytelsen av Ånden (Halldorf 2012: s176).

En annen parallell finner vi i symbolbruken: I jødedommen er ilden et av de vanligste symbolene for loven – akkurat som den er det for Ånden i kirken.

Den kristne pinsefeiringen erstatter ikke den jødiske, men

ved Åndens utgytelse får høytiden et nytt meningsinnhold. *Lovens barn* blir ved pinsen *løftets barn*, for det var ikke lenger ytre forskrifter som skulle veilede de kristne, men en ny pakt som ikke bygger på bokstav, men Ånd (2 Kor 3,6).

Pinsedag som grenseoverskridende

Å si at Gud er grenseoverskridende er ikke noe banebrytende. Snarere er det en dogmatisk sannhet når vi tror på en Gud som har inkarnert seg i verden, kledd seg i kjøtt og blod, og med denne kroppen også stått opp fra de døde. Og videre er Jesus også grenseoverskridende i sin forkynnelse og i sitt møte med utsatte grupper. Det finnes mange eksempler på hvordan Gud går uante veier for å komme oss i møte, og pinsen er en feiring av et slikt møte: Gud øser sin hellige ånd over alle folkeslag.

Det første tegnet disiplene viser på at de er fylt av Ånden, er at de begynner å forkynne på andre språk. Tungetalen blir som en bekreftelse på at kirken allerede fra dens begynnelse av er en kirke for alle og representerer et fellesskap som ikke er basert på likhet. Til forskjell fra åpenbaringen på Sinai, som begrenset seg til israelittene, lar ikke Åndens åpenbaring seg begrense. Evangeliet er til for alle mennesker – alle som har levd, alle som lever, og alle som kommer til å leve (Halldorf 2012: s180).

Med dette kan vi si at pinsen bærer med seg en form for verdensomspennende helbredelse av en splittet menneskehet. Pinsedag er grenseoverskridende ved at den visker ut grenser, forbannelsen fra Babels fall reverseres. Samtidig er språk også noe mer enn det å forstå og å bli forstått, språk har å gjøre med måten vi snakker til hverandre: Vi kan snakke nedlatende eller oppbyggende, fordømmende eller inkluderende til hverandre. Slik kan tungetalen på pinsedag være et tegn på noe større, at der hvor mennesker snakker med ord som Ånden gir dem, blir frukten forsoning og forbrødring.

Ånden er til stede i kirken i dag som den var i kirkens første dager. Pinsedag vil derfor fortsatt være grenseoverskridende når den utfordrer oss til å bryte ut av mønstre hvor en er opptatt av å peke på hvem som er innenfor og utenfor. Slik bærer pinsedagen også i seg en eskatologi – fordi den vitner om det kommende, gjenopprettede skaperverket når Gud blir alt i alle (Halldorf 2012: s181).

Åndens kraft

I søndagens evangelielesning omtaler Jesus Ånden som en annen talsmann, for Jesus er selv en talsmann. Han er en som taler på vegne av Gud og en som taler om Gud. Slik er det også med Ånden. Om Jesus har vist oss Gud som Far, minner Ånden oss om at Gud også er mysterium. Gud klarer å omfavne hele oss, se alt vi er, mens vi klarer ikke å omfavne hele Gud, se alt hva han er.

Noen ganger kan dette være en kilde til frustrasjon i gudstroen. Kanskje er det fordi det er noe veldig menneskelig ved det å skulle ha kontroll, vite hva en går til eller forholder seg til. Men her må en minne seg på at det også er trygghet og hvile i at Gud er større en hva vi kan fatte og begripe. Da vet vi at Gud har skapt oss i sitt bilde, og at det ikke er vi som har skapt ham i vårt bilde.

Og her er vi inne på et annet viktig kjennetrekke ved Ånden, nemlig det å skape. Ånden er den kraft som driver Gud til å skape, og Ånden er den kraft som skaper livskrefter i oss. I søndagens første lesetekst hører vi hvordan Ånden er tilstede også i skapelsesberetningen. Pinsen binder med dette sammen fortid og fremtid. For om pinsen markerer påskens avslutning, markerer den også begynnelsen på noe nytt: Kirkens tilblivelse og kjærlighetens tjeneste. For det er ved å la seg fylle av Ånden at veien åpnes til å oppfylle det ene nødvendige budet – å leve i kjærlighet til Gud og nesten. La seg fylle av Ånden som åpner hjertet og sprenger grenser.

Litteratur:

Halldorf, Peter: Åndens folk. Luther forlag 2008

Halldorf, Peter: Hellig år. Luther forlag 2012

Spencer, F. Scott: Acts. Sheffield Academic press 1997

Morten Andreas Carlmark
Gateprest for ungdom, Oslo
macarlmark@gmail.com

En Gud som ikke gjør forskjell på folk

2. pinsedag – mandag 25. mai 2015

Lesetekster:

Jes 44,3–5 *Min Ånd vil jeg utøse*

Apg 11,19–26 *Den første hedningekristne menighet*

Evangelietekst:

Joh 6,44–47 *Far drar mennesker til Jesus*

2. pinsedag er flere steder den dagen man feirer økumeniske gudstjenester, og/eller har gudstjeneste ute i friluft. Gudstjenestefeiring og preking på andredagene henger sammen med den norske tradisjonen om langvarige feiring og markeringer av kirkelige høytider (inkludert andredager som offentlige fridager). Det er ikke til å unngå at andredagene representerer en utfordring, selve høytidsfeiringen er jo unngjørt. Andre juledag og andre påskedag har fått sine bestemte preg - andre juledag er en minnedag over kirkens martyrer og andre påskedag er en refleksjon over oppstandelsen i kontekst (jfr. Emmausfortellingen). Men hva er særpreget til andre pinsedag?

Den lett kryptiske evangelieteksten fra Joh 6 hjelper oss ikke så mye. De tre versene er hentet ut fra et lengre avsnitt der det er beskrevet en nokså polemisk diskusjon mellom Jesus og 'jødene', gruppekategorien Johannesevangeliets forfatter ofte anvender som en negativ kontrast for å spisse Jesu budskap. Rett før vår evangelietekst står det (v. 42): 'Er ikke dette Jesus,

Josefs sønn? Vi kjenner jo både faren og moren hans. Hvordan kan han da si at han er kommet ned fra himmelen?' *Vi vet hvem du er, vi vet hvor du kommer fra. Vi vet hvem foreldrene dine er.* Både denne måten å forsøke å sette mennesker i bås på, og Johannesevangeliets polariserte framstilling av jødene som Jesu fiender er det bare så altfor lett å kjenne igjen fra vår egen nåtidige samtidsdiskurs hvis vi ser etter. Hvordan skal vi pakke ut evangelieteksten slik at den gir noe mer svevende betraktninger om Gud, Jesus, og Gud som Jesu far, og unngår å gå inn i en negativ gruppekategorisering av jøder?

Det siste verset, v. 47 framstår som det tydeligste budskapet i teksten: 'Sannelig, sannelig jeg sier dere: Den som tror, har evig liv'. Dette er både en forslitt frase og et dypt mystisk soteriologisk utsagn på en gang i vår kontekst. Den må definitivt pakkes ut.

Jeg må tilstå at jeg liker det som står i evangelieteksten om en Gud som drar folk til seg. Det kan også tolkes autoritært, naturligvis, det vil avhenge av gudsbildet man har, det vil si gudsbildet til prekeren og gudsbildene til menigheten som lytter. Å bli dratt til Gud – av Gud (jeg bruker heller 'Gud' enn 'Far' her, fordi jeg opplever det mer åpnende) betyr for meg å være ønsket i et fellesskap. Det viser en Gud som ikke har nok med seg selv, guddom som insisterer på fellesskap. Det jeg liker med dette, er at det legger et ansvar på Gud. Gud inviterer og handler.

Utsagnene om opplæring i teksten 'alle skal være opplært av Gud' og 'den som lærer av ham kommer til meg' (Jesus) snakker riktignok om en *relasjon*, der Gud er lærer og vi elever. Opplært til hva? Til å se den tette relasjonen mellom Gud og Jesus? Til å forstå hvem Jesus er? Til å leve i Jesu etterfølgelse? Hva som skal læres, framstår som gåtefullt i denne teksten isolert sett. Men det handler i alle fall ikke om fjernundervisning, men om relasjonell læring. Å være i et fellesskap med Gud og Jesus er læringssituasjonen, det kommer klart fram.

Setningen 'Den som tror, har evig liv' er et grensesprengende utsagn på flere måter. I vår kontekst har det vel tradisjonelt sett vært fokus på hva 'tro' betyr, og for den enkelte et selvransakende spørsmål om man tror riktig eller nok. Eventuelt at man må tro på et evig liv, som et minstekrav. Men man kan

like gjerne eksegere det som ikke står her: At den som har en bestemt bakgrunn, utdanning, posisjon, et bestemt kjønn eller en bestemt seksuell legning, visse meninger eller en bestemt religiøs praksis - skal ha evig liv. Det står ikke det. Det står ikke noe om å tro 'nok' eller 'rett'. Slik sett inneholder denne setningen et eget oppgjør med holdningene jeg refererte ovenfor: å sette folk i bås på grunn av deres bakgrunn, eller å skape negative stereotyper av 'andre'.

Pinseunderet er et språkunder, et fellesskapsunder, det handler om kommunikasjon. Å kommunisere med folk med en annen språklig og religiøs bakgrunn, å plutselig oppleve et fellesskap der det så ut til at folk ikke hørte sammen. Pinsen som kirkens fødselsdag understreker jo nettopp dette, tilhørighet til dette fellesskapet gikk på tvers av kulturelle og språklige skillelinjer, på tvers av religiøs bakgrunn. Kirken som et grensesprengende fellesskap ble dannet. Vi kan spørre oss selv om hvordan vi forvalter en kommunikasjon som i utgangspunktet var grensesprengende i sin kjerne. Det grensesprengende, åpne, var ikke en tilleggsaktivitet, det var selve poenget. Det virker som et slitsomt, ja – umulig prosjekt. Trenger ikke kirken å samle seg om sin egen identitet? Trenger vi ikke å ha et felles prosjekt, en felles kultur, nå som pluraliteten kommer tett på oss fra alle kanter?

Det er åpenheten som er det felles prosjektet, hvis vi skal følge pinseunderet. Identiteten og læringen skjer i fellesskapet med Gud, Jesus og hverandre, det er ikke et prosjekt i seg selv. Kan det virkelig være mulig i praksis? Hva med kirken i møte med mennesker av en annen tro, som selv definerer seg inn i et annet fellesskap? Hva med dem som ønsker å stå utenfor kirken? Skal ikke deres integritet respekteres?

Jo, det skal den. Og arbeid med å definere 'kirkens egenart' vil fortsette. Men pinsen viser oss at det ikke er vi som skal trekke grensene og bestemme hvem som er inne og hvem som er ute, det er ikke en gang kirken som skal gjøre det. Mange av oss er en del av Den norske Kirke. Evangeliet er ikke norsk, og for å provosere kan man si at det heller ikke er kirkelig, ikke kristent. Det er en gave fra Gud til kirken, de kristne, og eventuelt folk i Norge. Pinsen viser at kirken og kirkeorganisasjonen ikke er sitt eget mål, det er de grensesprengende relasjo-

nene mellom mennesker, og mellom Gud og mennesker som er målet. Jeg foreslår at andre pinsedag blir dagen for å feire et utsagn som kommer fra en annen av tekstene denne mandagen, nemlig fra begynnelsen av Apg 10, 34–48 (lesetekst i første rekke) der Peter sier: «Nå forstår jeg virkelig at Gud ikke gjør forskjell på folk.»

Forslag til salmer: 512 *Kom Hellig Ånd med skapermakt*, 233 *Kjærlighet er lysets kilde*, 517 *Vinden ser vi ikke*, 534 *I Krist er ikkje aust og vest*, 610 *Du opnar vår evige Fader*, 232 *I all sin glans nu stråler solen*.

Anne Hege Grung
Post-dok ved Det teologiske fakultet
annehg@teologi.uio.no

Treenighetssøndag for de umyndige små

Treenighetssøndag – søndag 31. mai 2015

Lesetekster:

1 Mos 18,1–8 *Herren gjester Abraham*

Rom 11,33–36 *Å, dyp av visdom hos Gud*

Evangelietekst:

Luk 10,21–24 *Jesus jublet i Ånden*

Dagen er treenighetssøndag, festdagen viet den hellige Treenighet. Teksten forteller om hvordan Jesus, Gud og Ånden er knyttet sammen. I evangelieteksten leser vi om hvordan Jesus både jubler i Ånden og kaller Gud for Far. Teksten forteller om Jesu særstilling og om rollen han hadde i åpenbaringen av Gud for mennesket. Den forteller at Jesus ble ledet i arbeidet av både Gud og Ånden, og at Gud og Ånden gav kraft og myndighet til det han sa. Det er på alle måter en god søndag å gå inn i Treenighetens mange mysterier og muligheter, men det vil ikke være fokus her. Jeg vil fokusere på de umyndige små og på gjestfrihet.

Jesus jublet

Men først en liten tur innom jubelen. For Jesus jublet i Ånden. Jubel er et sterk emosjonelt uttrykk. Når Jesus gråter i Johanneevangeliet får dette ofte oppmerksomhet. Jesus som viser medfølelse. Jesus som er glad i vennene sin. Jesus som uttrykker sterke, menneskelige følelser. Nå jubler han! Ordet som brukes er $\alpha\lambda\lambda\iota\alpha\omega$ og betyr ubeskrivelig glede. Jesus er altså i ekstase.

At Jesus jubler i Ånden kan som nevnt knyttes til Jesu nære forhold med Ånden. Men hva annet kunne han ha jublet for? I teksten rett før denne har Jesus sendt ut de syttito, de som ble sendt ut i landet for å lete etter fredens mennesker, altså de som tok imot de syttito da de kom bankede på døra. Nå er de syttito kommet hjem. Kanskje er det tilbakekomsten av disse som Jesus gleder seg over? Kanskje gleder han seg over suksessen deres eller over alle som tok imot dem? Jesus har også i samme avsnitt et syn om at Satan faller fra himmelen som et lyn. Jubler han over dét, eller kanskje over at Sønnen skal åpenbares.

Vise og forstandige versus de umyndige små

Så til første fokuspunkt: De umyndige små. Teksten forteller at Jesus takker for at Gud har skjult "det" for de vise og forstandige, og åpenbart "det" for de umyndige små. Hva "det" er, er for så vidt en preken i seg selv, men jeg velger å tolke at det er åpenbaringen av Sønnen det siktes til. Hvem Sønnen er, er altså blitt åpenbart for de umyndige små.

Med Lukas' fokus på de marginaliserte i samfunnet går dette mer eller mindre rett inn i en klassisk Lukas-vinkling. Det er de marginaliserte som er det utvalgte. De fattige, de syke, barna, kvinnene, synderne, tollerne. Og de umyndige små. Ordet som brukes om de umyndige små er $\nu\eta\pi\iota\omicron\varsigma$. Det betyr en enkel person eller et barn. Også barna har en egen plass hos Lukas: *"Sannelig, jeg sier dere: Den som ikke tar imot Guds rike slik som et lite barn, skal ikke komme inn i det."* (Luk. 18:17).

De umyndige små settes i kontrast til de vise og forstandige. Likevel kan man si at teksten forteller om en visdom i barnet eller i det enkle sinn ($\nu\eta\pi\iota\omicron\varsigma$) som det voksne eller overreflekterte sinn ikke klarer å motta, eller at det er en visdom i den enkle troen som den overreflekterte troen ikke har. For som troende trenger vi ikke nødvendigvis å vite så mye om Kristus. Det vi trenger er å tro at han er der. Det er verken store ord eller velformulerte setninger som gjør oss til troende mennesker. For å tro trenger man ikke så mye visdom, som man trenger tillit. Dagens evangelietekst kan dermed sies å handle om gudstro og om den enkle troen som et ideal. Og det er et godt

ideal. For om det var tilstrekkelig forstand som hadde vært kriteriet for å tro hadde Jesus-kulten vært nok en elitistisk bevegelse for de få. Tro kommer ikke ved observasjon og resonnement, men ved åpenbaring. Slik skal åpenbaringen av Gud komme til alle mennesker, og ikke til de utvalgte få. Kanskje var det dét Jesus jublet sånn over?

Noen kritiske bemerkninger om de umyndige små
At Jesus er glad i de marginaliserte i Lukas-evangeliet burde muligens ikke slukes rått. For selv om Lukas kan leses som et evangelium for de utstøtte, er det fremdeles et evangelium fra sin tid. Med eksempelvis et feministisk blikk på Lukas-evangeliet, kan man si at selv om Lukas skriver om mange kvinner, avbilder han dem stereotypisk. Kvinnene har mye følelser og mannen har mye fornuft. Kvinner fremstilles innenfor en stereotypisk ramme i Lukas-evangeliet. Med det i mente kan man spørre om både barna og de marginaliserte små også fremstilles innenfor en for stereotypisk ramme. *For små og for umyndig.* Blir vi så glad i Lukas' fokus på de marginaliserte at vi glemmer at Lukas ikke sier "vi", men fremdeles opererer i kategorier? Flere karakterer i evangeliene brukes for å få frem poenger eller for å fortelle noe om hvem Jesus er. Blir barna eller de umyndige små brukt på den måten? Som et middel for å få frem et poeng? Som for eksempel at på samme måte som Jesus løftet opp de lave i samfunnet, skulle Gud reise opp sin sønn fra en nedverdiggende død? Eller blir de umyndige små brukt som et middel for å underbygge Jesu humane karakter hos Lukas?

Søndagens tekst kan også leses inn i debatten om intelligens versus tro. Hvem har ikke lest debattinnlegg om troende menneskers intelligens? Det brukes ofte krast språk i slike debattinnlegg, både i tradisjonelle medier så vel som i sosiale medier. Den kobler tro og dumskap, mørkemenn i kirka og hjernevaskede kristne som ikke kan tenke. Og motsatt; visdom og innsikt kobles ofte med ikke-tro. For hvis man sier at mennesker som tenker for mye ikke er åpne for troen, hva sier det om oss som tror? Hvis den enkle troen er et ideal, hvordan fremstår Jesu budskap? Som kristne møter vi dette

synspunktet i større eller mindre grad i vår hverdag. Det skal ikke så mange grep til i en preken for å fortelle at tro ikke er det samme som å være uintelligent, og det kan hende at dette fortjener plass i prekenen.

Gjestfrihet og barmhjertighet

Så til et annet mulig fokuspunkt: Gjestfrihet og barmhjertighet. Mot slutten av evangelieteksten sier Jesus til disiplene: *"Salige er de øynene som ser det dere ser! Mange profeter og konger ville gjerne se det som dere ser, men fikk ikke se det"*. Jesus setter disiplene i en særstilling som vi i dag ikke er i nærheten av. Vi får nøye oss med *"Salige er de som ikke ser, men likevel tror"* (Joh 20, 29). Men hva er det disiplene er så heldige å få se? Hva er det vi som lesere skal lære av dette?

Det er verd å merke seg tekstene rett før og rett etter søndagens prekentekst. Rett før handler det om da Jesus sender ut de syttito, som nevnt ovenfor. Rett etter dagens evangelium er fortellingen om Den barmhjertige samaritan. GT-teksten for dagen er da Abraham ser tre menn og springer for å gjøre i stand og tar dem imot på korrekt vis. Kort og grovt oppsummert: Tekstene rundt dagens evangelietekst handler om gjestfrihet og barmhjertighet. Dem som tar imot de syttito, den barmhjertige samaritan og Abraham fremstilles som gode. De gjør det som Gud vil, ved å vise barmhjertighet og gjestfrihet mot andre. De som tar imot de syttito omtales som fredens mennesker. Den barmhjertige samaritan er stadig barmhjertig. Abraham er en god vert som tar imot gjestene sine på skikkelig vis. De behandler andre ut fra god vilje, uten krav om noe mer. De er mennesker som handler, fordi det bare er slik det skal være.

Treenighetssøndag er første søndagen i treenighetstiden. Den lange og litt roligere sommerperioden hvor vi reflekterer over hva det vil si å leve et kristent liv. Den kan brukes til en tid med fokus på det konkrete og praktiske i troslivet. Derfor denne litt vage linken til barmhjertighet og gjestfrihet. For det må sies at søndagens tekst verken egentlig handler om gjestfrihet eller barmhjertighet. De tre mennene i fortellingen om Abraham kan like gjerne knyttes til treenigheten.

Likevel er dagens evangelietekst omkranset av fortellinger om nettopp barmhjertighet og gjestfrihet. Hvordan kan man trekke det inn i søndagens preken? Kan man, i lys av Lukas sine kjernepunkter, gå så langt som å si at gjestfrihet og barmhjertighet er en del av Jesu åpenbaring? At barmhjertighet og gjestfrihet var en del av måten man som kristen bidro til å skape Gud rike på jorden her og nå? At gjestfrihet og barmhjertighet er en så viktig konsekvens av troen, at det var dét som ble åpenbart til de umyndige små? Kan vi si at Jesu fortellinger om barmhjertighet og gjestfrihet er noe av det disiplene var så heldige å få se? Barmhjertighet og gjestfrihet er en flytende link til dagens evangelietekst, men kanskje verd å utforske om man trenger en ny vinkling på en gammel søndag.

God treenighetssøndag!

Salmeforslag:

240 Måne og sol, 280 Store Gud vi lover deg, 845 Så grønn en drakt, 520 Gå gjennom byens lange, rette gater, 237 O Gud på nåde, 239 Fader du har skapt meg, 674 Pris være Gud, 617 Vårt alterbord er dekket.

*Ragnhild Opsahl
Prest, Tromsø
ragnhild.opsahl@gmail.com*

2. søndag i treenighetstiden

2. søndag i treenighetstiden – søndag 7. juni 2015

Lesetekster:

Salme 67,2–6 *Folkene skal prise deg (prekentekst)*

Gal 3,23–29 *Kledd dere i Kristus*

Evangelietekst:

Joh 3,26–30 *Han skal vokse, jeg skal avta*

Vi er kommet til treenighetstiden, kirkens arbeidsår (i motsetning til festhalvåret) som strekker seg fra treenighetssøndag til domssøndag. Mens tekstene i festhalvåret er gjenfortelling av hele Jesu liv, går vi nå over til tekster som handler om hvordan vi mennesker skal (1) leve sammen i kjærlighet og (2) bygge fellesskap som gjør Jesus-fortellingene tydelige. Dette er tiden for å vise hvordan tro og tilgivelse gjør livet sterkere enn døden, setter mennesker fri og gjør dem likeverdige.

Dermed setter denne søndagen på en god måte anslaget for sommeren og høsten:

Leseteksten: Gal. 3,23-29

Her er noen innspill til nærlesingen av teksten fra *Studiebibelen* (Illustrert Bibelleksikon A/S Oslo 1977) og meg:

v. 23: Loven presenteres her som et slags fengsel, der vi alle er innelåst. Ordet *froureo* brukes for eksempel i 2. Kor 11,32 om å "holde vakt om" en by. Det betegner at man holder fienden utestengt eller innbyggerne innestengt. På denne måten var vi fanget av loven. Det var ingen vei til å unnsnippe.

Men lovens tjeneste som fangevokter var begrenset – til tiden kom da troen ble åpenbart.

v. 24: Her taler Paulus særlig som jøde om jøder. "Vokte-

ren”/”Tuktemesteren” (*paidagogos*) var egentlig en barneleder (av *pais*, gutt eller barn og *ago*, å lede), en vokter eller oppsynsmann. Tanken er først og fremst at han disiplinere, ikke spesielt tilfører kunnskap. Vokteren hadde ansvar for guttens moralske og fysiske utvikling. Loven fremstilles her som en som leder til Kristi skole. Vokterens oppgave var midlertidig, og det var også lovens.

v. 25: Apostelen skulle vise dem to ting: At loven var en forberedelse til Kristus, og at den var tidsbegrenset. Det var lovens oppgave å føre mennesker til Kristus ved å vise dem at de av seg selv ikke var i stand til å holde loven. Følelsen av å mislykkes, av ikke å være tilstrekkelig, skal drive til Kristus. Når man så er kommet til Kristus, trengs ikke loven lenger. Nå er man avhengig av nåden, ikke av loven.

v. 26: Det var ikke ved lovgjeringer vi ble Guds barn, men ved troen på Kristus Jesus. Merk hvordan ordet barn i dette verset kan ses sammen med bruken i v. 23, men snus.

v. 27: Å bli døpt til Kristus innebærer et paktsforhold. Dette er for øvrig den eneste henvisningen til dåp i dette brevet. De var forenet med Kristus på en slik måte at i Guds øyne bar de Kristi navn og ble sett gjennom ham. I ham kles vi i rettferdighetens drakt.

v. 28: Her kommer Paulus med meget revolusjonerende tanker for denne tiden. Å være i Kristus betød det samme som å være ett med alle andre som var i Kristus. Det var ingen forskjell, verken klassemessige avstander eller rasebarrierer.

Nettopp på de områder som Paulus her nevner, kom de store motsetningene. I Kristus er det ikke rom for slike skiller. v. 29: I 3,6-9 ble det hevdet at troens folk var Abrahams sanne barn, i vers 16 ble Kristus presentert som Abrahams ætt, som fikk løftet, og her er Abrahams ætt dem som hører Kristus til.

Evangelieteksten: Joh 3,26-30

Rett etter samtalen med Nikodemus, drar Jesus og disiplene hans videre til Judea hvor de blir en stund og døper folk. Johannes døper også.

Så kommer disiplene til Johannes i diskusjon med en jøde

om renselsen, og det er her evangelieteksten vår starter:

v. 26: Renselsen = den jødiske renselse i alminnelighet.

Disiplene ser i Jesus en konkurrent, en som har vunnet fram i ly av sin læremester. Det ligger en viss bitterhet i det de sier. Dette er eneste stedet disiplene til Johannes kaller han rabbi i Bibelen.

v. 27: Ingen får mer enn det Gud gir. Johannes resonnererte ut fra dette og mente at hvis den nye læreren vant flere, var det ikke fordi han stjal fra Johannes, men det var Gud som gav han framgangen. Johannes la stor visdom for dagen i sin rolle som forløper. Hans oppgave var å være tjener og forbereder (jf. Joh 1,30 ff., og han gikk aldri utenom sitt oppdrag. Han sa aldri at han var noe han ikke var (jf. 1,20).

v. 28: Johannes gjorde kjent både hva han var og hva han ikke var. Han hadde en underordnet, om enn nødvendig gjerning idet han var forløper og budbærer. Det er tydelig at han her holder Jesus for å være Messias, og det eneste alternativet for han var da å være en tjener for ham.

v. 29: Brudgommens venn (Johannes) gir med glede plass for brudgommen, idet det er han som er hovedpersonen. Vennens lodd er å glede seg på den andres vegne.

v. 30: Dette er klimaks i Johannes sin ydmyke erklæring og må ha virket sterkt på hans disipler. Johannes talte om dette på en helt selvfølgelig måte. Det var helt rettferdig og akseptabelt. Det gav ham tilfredsstillende å ydmyke seg under sin Herre. Som Jesus selv er hans rike – som en morgen blir klarere og klarere, eller som et sennepsfrø – det vokser.

Prekenteeksten: Salme 67,2-6

Fra salmenes bok setter Kirkerådet denne søndagen opp denne teksten som pretekst.

Det er en vakker salme. En salme. Og en sang (som det står). Teksten er en Messiasprofeti – om Kristus som kommer Den starter vakkert med en velsignelse.

En velsignelsen som skaper lovsang fordi den er gyldig for alle. Dermed har jeg funnet mitt hete tips for alle predikanter denne søndagen: *Prek velsignelsen!*

Velsignelsen har det fantastisk åpne og inkluderende ved seg. Det finnes ikke noe menneske som ikke kan motta velsignelsen.

Alle kan få det – enten man er jøde, greker, kvinne, mann, er kjæreste med den eller den, rar, smart, søt, tynn, tykk, katolikk, jøde, muslim, humanist, protestant osv. I møte med velsignelsen finnes det ingen grenser og hindringer lenger.

Og det skyldes Kristus-nærværet i velsignelsen.

Prekmenteksten har to elementer i seg:

1) Messiasprofetien

2) Velsignelsen

Hver for seg forblir det jødiske profetier om noe som skal komme en gang.

Men med Kristus blir dette gyldig, nå. I dag. For alle. Kristus-nærværet som gjør det trygt.

Lykke til på søndag!

Bettina Eckbo

Prest i Eidskog

bettinaeckbo@hotmail.com

3. Søndag i treenighetstiden

3. søndag i treenighetstiden – søndag 14. juni 2015

Lesetekster:

Jes 50,4-5 *Å høre på disiplers vis*

Rom 8,28-30 *De han har kalt*

Evangelietekst:

Joh 1,35-51 *De første disiplene*

Fra kontoret mitt på Lovisenberg diakonale høyskole ser jeg rett ut på Cathinka Guldbergs plass, og på statuen av Cathinka Guldberg – diakonisse og Norges første sykepleier. I og med at jeg tilbringer arbeidsdagen min på Lovisenberg, klinger også disse kvinnene som ser på meg fra bilder inne på Diakonissehuset med når jeg møter tekster som snakker om kallelse og disipler. Kvinner som har satt dype spor etter seg både i norsk sykepleiehistorie og i norsk kristenliv.

Jeg vil nok velge å la kall være hovedinnsteget mitt denne dagen, samtidig som jeg tenker at det er et begrep som ikke nødvendigvis er verken entydig eller enkelt å forholde seg til. For hva er egentlig et kall? I dagens tekst spenner det fra det eksplisitte ”følg meg”, til dem som oppsøker Jesus på bakgrunn av andres oppfordringer og vitnemål, og som igjen selv sendes videre ut til andre. Hvem bestemmer hva et kall skal være? En oppfordring? En sterk indre overbevisning?

Jeg kan også kjenne på en viss forlegenhet i møte med begrepet ”kall”. Det er begrep som for meg kan høres veldig fromt ut, og som ikke er en del av mitt vanlige vokabular. Samtidig er alle døpte kalt ifølge vår lutherske tradisjon, men vi utøver da vårt kall på ulikt vis. Kanskje er det greit å rydde litt rundt begrepet, og i alle fall gjøre et forsøk på å klargjøre hva vi legger i kall dersom en velger å la prekenen handle om dette.

I tillegg snakker vi jo ofte om indre og ytre kall, og da kommer fort spørsmålet ”hvem kaller oss?”

Svaret på det er vel kanskje til syvende og sist Gud, men kallet kommer til uttrykk på ulikt vis. Kirken kaller til tjeneste, og som ordinert prest har jeg en gang sagt ja til å forkynne, forvalte sakramentene... ved den nåde Gud vil gi meg... Er det et kall? Senere har jeg søkt på ulike prestestillinger og fått kallsbrev lest opp ved starten av tjenestene. Kirken kaller til tjeneste, men hvem er så kirken? Bispedømmerrådet som ansetter? Biskopen som sender ut kallsbrev? De hellige og sant troendes samfunn, som Confessio Augustana sier?

I dåpen får vi alle del i Jesu kall og oppdrag. Gud kaller oss til et liv i og med Kristus –men hva ligger så i det? Disiplene skal få se himmelen åpen og Guds engler stige opp og ned over Menneskesønnen. Men hva betyr dette i dag?

En av grunnfortellingene om Cathinka Guldberg handler om hva som motiverte henne til tjeneste – nemlig at en omreisende kvinne ”Svarte Sara” frøs i hjel alene ute i snøen. Denne opplevelsen var noe av det som var med på å motivere Cathinka til å bli sykepleier og diakonisse da hun kjente veldig på at ingen skal behøve å dø alene. Kallet til diakonissegjerningen kom vel som mye fra andre menneskers nød som direkte fra Gud. Theodor Fliedner, som grunnla diakonissehuset i Kaiserswerth hvor Cathinka Guldberg fikk sin utdanning, hadde mottoet ”Ora et labora” – bønn og arbeid som grunnlag for diakonissegjerningen. Man hentet styrke i bønn og forholdet til Gud, men gjerningen skulle rettes utad – og da primært mot de syke. Cathinka Guldberg var Norges første sykepleier, og det var først og fremst som sykepleiere diakonissene ble sendt ut for å utøve kallet sitt.

Lesetekstene i dag tegner opp et bilde av hva som kjenner seg ut som er kalt. Hos Jesaja er konsekvensen av kallet at disippelen styrker den trette med ord, samtidig som relasjonen til Gud opprettholdes dag etter dag. Her er det kallet til tjeneste som vektlegges – Gudsforholdet får konsekvenser for den andre.

Jeg tenker at det er mulig å trekke inn både Løgstrup med sin etiske fordring og Levinas med tanken om at møtet med den andres ansikt ansvarliggjør oss – og for den saks skyld,

kaller oss, i møte med tekstene denne søndagen. For igjen – hvem kaller oss? Og hva kalles vi til??

Som mennesker lever vi livene våre i relasjon til andre mennesker – både i familien, i nærmiljøet og som verdensborgere. Det gjør en forskjell hvordan vi forvalter livet vårt og hvordan vi forholder oss til dem vi deler verden med. Vi har alle del i Jesu kall og oppdrag, vi er alle kalt til tjeneste for hverandre. Samtidig tenker jeg det er viktig å legge som premiss for et tydelig fokus på tjenesten, at vi uansett er tatt imot – og at det kommer først, men ellers tenker jeg at dette er en dag hvor det er mulig å snakke varmt om at vi har et medansvar for hverandre – både i de nære relasjonene og i et globalt perspektiv. At kallelsen kommer både fra Gud – og fra mennesker og skaperverket for øvrig.

Selve evangelieteksten er hentet fra Johannes sitt første kapittel, og er som det meste av Johannesevangeliet rimelig innholdsmettet. I løpet av 17 vers møter vi fire kallelsefortellinger, samt Jesu oppsummering og løfte til de nykalte. Vi befinner oss helt i starten av Johannes sitt evangelium og etter prologen og Johannes sine profetier og vitneutsagn, og i vers 35-37 flyttes fokuset fra Johannes og over til Jesus. Johannes sine to disipler går fra Johannes til Jesus.

Kallelsefortellingene hos Johannes skiller seg fra synoptikerne også fordi det hos synoptikerne er Jesus som eksplisitt kaller, mens det bare skjer i en av kallelsefortellingene her. Både i Mark 1,17 og i Matt 4,19 møtes Simon Peter og Andreas med ordene ”Kom, følg meg, så vil jeg gjøre dere til menneskefiskere”, og i Luk 5, 27 møtes tolleren Levi med det samme ”Følg meg.” Hos Johannes er det bare Filip som møtes av denne oppfordringen.

Det starter med Johannes sitt utsagn om Jesus ”Se, Guds lam”, som gjør at hans egne disipler følger etter Jesus i stedet. Og Jesus kaller dem aldri eksplisitt, men inviterer dem til å bli med når de spør hvor han bor. Videre i kallelsefortellingene, er det disiplene som egentlig står for kallelsene. Andreas henter sin bror Simon, og Jesus gjør egentlig ikke annet enn å bekrefte hvem han er og gi ham navnet Kefas. Filip, som da er eksplisitt kalt, går da for å fortelle om Jesus til Natanael, som igjen bekrefte av Jesus.

I hver av disse kallelsefortellingene beskrives Jesus med ulike betegnelser. Johannes har i versene rett før, vitnet om Jesu dåp og hvordan denne har vist ham at Jesus er Guds Sønn, og nå ser han mot Jesus og sier "Se, Guds lam!" De to første disiplene følger opp med å titulere Jesus "Rabbi", og Andreas går videre til Simon og sier at han har funnet "Messias". Filip forteller Natanael at de har funnet ham som det er skrevet om i loven og profetene – "Jesus fra Nasaret, Josefs sønn", og Natanael titulerer Jesus med at han er Guds Sønn og Israels konge. Jesus omtaler seg selv til slutt som "Menneskesønnen". Det er med andre ord mange muligheter til å gå inn i de ulike navnene/begrepene på Jesus som kommer i denne kjedereaksjonen. Jeg synes det er interessant med bredden og variasjonen som viser seg i løpet av disse 17 versene. De spenner fra den menneskelige og lokale "Jesus fra Nasaret, Josefs sønn" til den mer universelle "Menneskesønnen". Johannes sin omtale av Jesus som Guds lam peker fremover mot korsfestelse og død mens Jesu løfte til disiplene sine går på at de skal se himmelen åpnet.

Jeg tenker at disse kallelsefortellingene hos Johannes åpner for å kunne snakke om at kall er mye forskjellig. Det handler både om å svare på et eksplisitt: "Følg meg", til en nysgjerrighet over noe som man ikke helt forstår. Det handler kanskje om at Guds kall kan erfares på ulike måter, og samtidig ligger det i Jesu svar på de ulike tilnærmingene, en bekreftelse på at vi allerede står i en relasjon til Gud.

Det er en fare for å havne over i en type gjerningsrettferdiggjørelse når man snakker om kall. Perspektivet fra Paulus i leseteksten fra Romerne som slår fast at det er Gud som er subjekt for kallelsen, og at den kalte allerede er kjent både rettferdig og herliggjort. Det er vel kanskje også mulig å la fortellingsteksten denne dagen fra Markus 10 om Jesus og barna få klinge bak. En fortelling som kan si noe om at vi er tatt imot forut for gjerningene våre. At Jesus åpner armene og velsigner barna, til tross for at de verken hadde prestasjoner eller status å vise til.

Samtidig må troen få konsekvenser for at det skal være en levende tro. Ora et labora – bønn og arbeid. Disiplene kalles til et liv sammen med Jesus – de går sammen med ham på veien

opp mot Jerusalem, og på veien er det gjennom møtene med andre mennesker at Jesus viser dem hvem Gud er. Johannesevangeliet har mange taler, men gjennom de tegnene Jesus gjør, settes menneskene i stand til å ta del i samfunnet med verdighet - som oppreiste mennesker i Guds verden. Kanskje kan det være en god avslutning på en preken denne dagen: en utfordring til å bidra til at alle mennesker kan få ta del i samfunnet med verdighet. Slik kan vi kanskje svare på et kall fra både Gud og mennesker?

Salmeforslag:

Har dessverre ikke en full salmeliste, men tenker at disse to kan være fine å ha med: 434 og 674

For mer info om diakonissene, kan jeg anbefale:

Espedal, Gry og Hovland, Berit: *Et livskall – Cathinka Guldberg*, Oslo, 2012

Bloch-Hoell, Nils: *--at vi skulle vandre i dem. Diakonissehusets første hundre år*, Oslo 1968

Hagemann, Elisabeth: *Diakonissen*, Oslo, 1928

Liv Arnhild Romsaas

Studentprest ved Lovisenberg diakonale høyskole.

liv.arnhild.romsaas@ldh.no

Fremragende tekstgjennomgang

Fremragende tekstgjennomgang 2/2015

Forrige nummer av NNK inneholdt en rekke gode tekstgjennomganger, og redaksjonen har stått overfor et vanskelig valg denne gangen også. Likevel er det en tekst som peker seg ut med særlige kvaliteter. Vi ønsker tekstgjennomganger som skaper refleksjon, setter teologien og teksten i sammenheng med vår egen tid og kontekst, inspirerer, provoserer – og baserer seg på godt teologisk håndverk.

Harald Frøvoll Torgautens tekstgjennomgang for 2. påskedag inneholder alle disse kvalitetene, og enda noen til. Den er velskrevet, velkomponert, teologisk solid, overraskende, aktuell og inspirerende. Tekstgjennomgangen innledes med et sitat fra en aktuell sak som har fått en del oppmerksomhet i kirkelige kretser: Den danske presten Per Ramsdals anfektelser av Jesu fysiske oppstandelse. Denne innledningen er fengende, dagsaktuell og relatert til påskens kjernetematikk. Deretter følger en refleksjon over sentrale hendelser og begreper i evangelieteksten. Harald Frøvoll Torgauten velger ut to punkter i teksten: disiplenes angst når de tror Jesus er en ånd, og det at de ikke greier å tro, bare undre seg, når de forstår at Jesus er kroppslig til stede. Deretter relaterer han disse punktene til dagens GT-tekst og epistel-tekst.

Harald Frøvoll Torgauten vender deretter tilbake til Per Ramsdal-saken. Han gjør et overraskende og morsomt grep ved å henvise til pensumlisten Ramsdal fikk fra sin biskop: *Tokens of Trust* av Rowan Williams. Han siterer sentrale formuleringer i Williams bok som utdyper sentrale sider ved oppstandelsestroen, og som peker mot en mulig vei å gå for å forkynne

Jesu fysiske oppstandelse i dag.

Avslutningsvis reflekterer skribenten over realistiske og gjenkjennelige problemer med andre påskedag som «dagen derpå» – en dag der gudstjenestene ofte holdes på institusjoner, eller i mindre kirker. Harald Frøvoll Torgauten avslutter elegant med å poengtere at det er nettopp der, på sjukeheimen eller i andre små rom, i rom «fullt av kropp og forgjengelighet», at oppstandelsen blir et evangelium.

Vi gratulerer!

*Frem mot 500-års-jubileet for
Martin Luthers teser, trykker Nytt
norsk kirkeblad samtlige teser i de
kommende utgavene.*

67

43. Man skal lære de kristne, at den, som giver den fattige eller laaner den trengende, gjør bedre, end om han løste aflad.

44. Ti ved kjærlighedens gjerning vokser kjærligheden, og mennesket blir gudfrygtigere; men ved afladen blir det ikke bedre, men kun sikrere og mere frit for pinen eller straffen.